

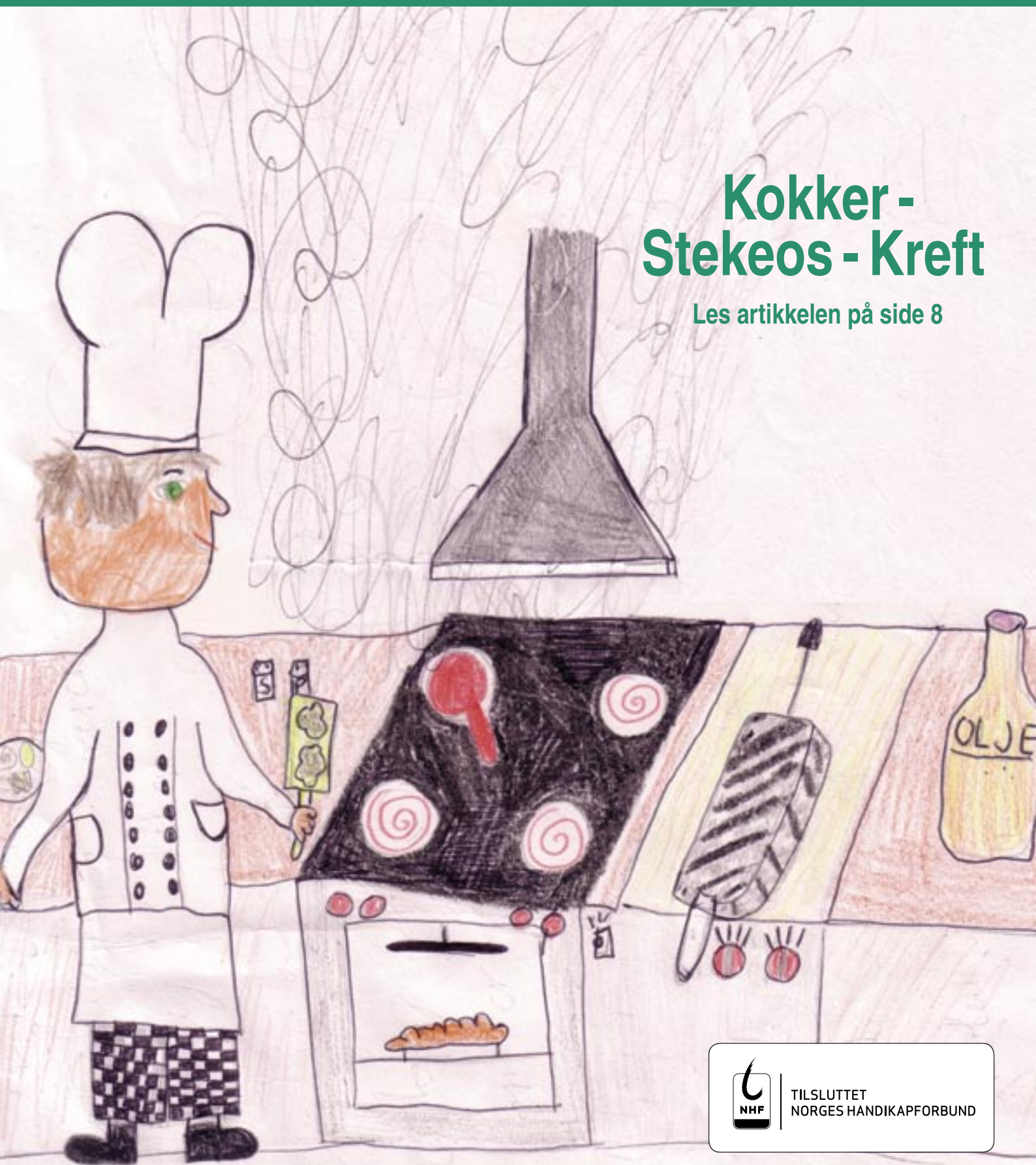
Desember 2006 - 20. årgang

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

Kokker - Stekeos - Kreft

Les artikkelen på side 8

TILSLUTTET
NORGES HANDIKAPFORBUND

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)
Tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF)

Besøksadresse:

Schweigaards gate 12

Postadresse:

Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Telefon 24 10 24 00 / 25 36

Telefaks 24 10 24 99

E-post helsekader@nhf.no

Kontaktperson i NHF:

Cathrine S. Korsnes

A.L.Fs internettside: www.alfnorge.no

Ansvarlig redaktør: A.L.Fs hovedstyre

Layout: Torill Older

Trykk: Allservice AS

Forsidebilde: Celine Bekkevold, 10 år

A.L.Fs hovedstyre:

Leder:

Lars Kristian Hille

Postboks 168, 4502 Mandal

Telefon 38 26 11 65 / Mobil 91 30 88 73

Telefaks 38 26 55 62

E-post: kr-hil@frisurf.no

Nestleder:

Oddvar Petersen

Liakollveien 28 B, 1259 Oslo

Telefon 24 10 25 36 (kl 10 - 15)

Mobil 45 01 80 65

Telefaks 24 10 24 99

E-post: helsekader@nhf.no

oddvar.petersen@chello.no

Styremedlemmer:

Frode Steen Gunstensen

Moen, 6440 Elnesvågen

Telefon 71 26 50 82 / Mobil 99 74 66 72

Telefaks 71 26 50 82

E-post: frode@alfnorge.no

Jens Olav Solli

Gamle Sandvigs vei 21

4816 Kolbjørnsvik

Telefon 37 01 11 25 / Mobil 90 60 12 33

E-post: jensolli@start.no

Geir Werner

Norderhovgt. 34, 0654 Oslo

Mobil 92 82 06 75

E-post: geir.werner@chello.no

Varamedlemmer:

Leif G. Morland

Venusveien 40, 9024 Tomasjord

Telefon 77 63 95 96

E-post: leifgm@online.no

Peder Øyvind Håvik

6240 Ørskog

Telefon 70 27 06 41 / Mobil 95 93 58 30

E-post: pederhaavik@adsl.no

Grethe Lian

Ilsvikveien 21 B, 7018 Trondheim

Telefon 73 52 90 58 / Mobil 40 47 28 02

E-post: grlian@online.no

Bjørn-Erik Reiersen

Marienlund 21 B, 9511 Alta

Mobil 91 55 76 00

E-post: reiersen@hoved.net

Jan Bakken

Åveitbakken 1 A, 2609 Lillehammer

Telefon 61 25 48 75 / Mobil 92 03 41 53

E-post: ja-torb@online.no

Innhold

A.L.F innstifter ærespris	5
Arbeidsgivers ansvar for psykiske skader	6
Skal tilfældigheter råde	7
Kokker - Stekeos - Kreft	8
Hydrogensulfid som hovedfare i avløpsbransjen	11
Forsinkede symptomer på hypoksisk hjerneskade	12
Arbeidsmiljø	14
Kjemikalier til besvær?	15
Pårørende i fokus	16
Foreløpig status om hydraulikkoljer og sykdom	20
Hovedstyret informerer	22
Yrkesskadde og forsikringsselskap	24
Grunnmuren er lagt	25
Uføretrygd: Marginale endringer etter ny legevurdering	26
Nytt fra lokallagene	28
Byens luktelandskap - før og nå	31

A.L.Fs hovedstyre

Leder Lars Kristian Hille
Medlem av fagrådet
Økonomi - administrativt ansvar

Nestleder Oddvar Petersen
Medlem av fagrådet
Media- og prosjektansvarlig

Styremedlem Frode Steen Gunstensen
Leder for redaksjonskomiteen

Styremedlem Jens Olav Solli
Lokallagskontakt

Styremedlem Geir Werner
Sekretær

Varamedlem Leif G. Morland

Varamedlem Peder Øyvind Håvik
Redaksjonskomiteen

Varamedlem Grethe Lian
Likemannsansvarlig

Varamedlem Bjørn-Erik Reiersen
Lokallagskontakt, Internett

Varamedlem Jan Bakken
Lokallagskontakt

Det går fremover!

Sommeren er over og julefeiringen står for døren – det går fort, og etter hvert får jeg en følelse at året deles i tre, først venter vi på årets første ny-potet, - som kommer stadig tidligere, så er vi rett inn i jordbæresongen, og når de siste jordbærene forlater nærbutikkens hyller er vi i full gang med julegodt og annet som skal få lommeboka åpnet litt ekstra – og så tidlig som mulig.

Men det går unna i mange sammenhenger!

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening er i stadig vekst, og vi får nye medlemmer - som ofte har behov for hjelp og veiledning i en vanskelig hverdag.

Dette er jo vårt hovedanliggende og jeg synes det er gledelig at vi har medlemmer over hele landet som vet hvor skoen trykker og som er villig til å ta et tak for å hjelpe sine medmennesker.

Har du en eller flere i din omgangskrets som du har mistanke om kan ha et uheldig arbeidsmiljø omgitt av helseskadelige stoffer?

**Tips dem om A.L.F
- www.alfnorge.no**

Som mange kjenner til ble det ned-satt et utvalg under ledelse av vår likemannsansvarlige Grethe Lian, for å se på muligheten til å lage en "veiviser" også for vårt veiledningsarbeid og for alle som er involvert i dette.

Gruppen leverer sitt forslag til en veiledningsperm for alle innen Arbeidsmiljøskaddes Landsforening i nærmeste fremtid, og som de sier selv så har de nå laget en grunnmur som hvert enkelt lokallag og deres ansvarlige for dette arbeid, kan bruke som et verktøy for å få informasjon og hjelp i sitt praktiske arbeid – nettopp overfor våre medlemmer.

Et meget viktig arbeid som vi ser frem til løsningen på.

Veiledningspermen vil bli presentert på vårt årsmøte i Østfold i slutten av april 2007.

Når det er sagt vil også den som leser dette se at jeg/vi opererer med ulike navn og begreper for dette arbeidet, og slik har det også vært i vår hovedorganisasjon NHF hvor man etter hvert har tatt i bruk veiledning og rettighetsveiledning om dette arbeidet.

Jeg tror tiden er inne til å standardisere begrepene slik at de blir ensartet for alle i vår landsforening, og jeg tenker meg at ordene – **veiledning, veiledningsarbeid og veiledningsgrupper** vil dekke alle sider av dette arbeidet, samtidig som det vil være mer informativt i forhold til dem som skal orienteres om dette.

Vår hjemmeside på Internett ser nå ut til å ha funnet sin form og sitt innhold, og vi er jo svært avhengige av innspill fra brukerne av denne

LEDEREN HAR ORDET

Lars Kristian Hille

tjenesten for å oppnå et mest mulig perfekt innhold i forhold til intensjonene med siden.

Jeg anbefaler at de som har innspill tar direkte kontakt med redaktør Bent Bentsen – nodevig@online.no

Ellers ser vi at våre venner i Nordsjøalliansen har levert sin stevning mot Staten for å få oppreising og erstatning for de skader de er blitt påført i sitt arbeid for samfunnet i Nordsjøen.

Vi håper alle at de må vinne frem med sine krav.

Det som slår meg i denne saken er at det er utrolig mange paralleller i det som har skjedd med Nordsjødykkerne og våre medlemmer – og vi vil følge denne saken med stor interesse i tiden fremover.

For øvrig vil jeg ønske alle våre medlemmer, pårørende og støttespillere en riktig

**GOD JUL OG
ET GODT NYTT ÅR!**

Flere valg

Jeg vil fortsette litt der jeg slapp forrige gang, og la tankene gå om det å ta valg igjen.

Dere husker sikkert at jeg skrev om min søster som jeg møtte for noen år siden, hun bor i Sarpsborg. I Sarpsborg levde også en person som vi alle har hørt og lest om, Erling Stordal. Den blinde kjempen som tross sitt handikap, aldri lot seg knekke eller kue, og som nådde store mål i livet. Han var og er et forbilde for mange.

På bautaen som er reist for han, på Stordalanlegget, litt utenfor sentrum, står det skrevet, og det er forfattet av han selv. "Det er

bare i mørket at stjernene lyser og viser vei. Øynene kan ikke trenge inn i mørket. Tankene kan trenge inn og se til bunns i det. Lære oss til å se hvem vi er og hvor vi er. Jeg tror på noe stort, at vi alle er svake og derfor trenger hverandre. I dette blir lyset til."

Tenk på vår verden i dag. Alt som skjer av urett og dårskap er resultat av valg som er tatt av forstandige mennesker. Men disse valgene er tatt uten at den riktige samvittighet er med, og da blir det til uforstand.

Uforstand kan det også bli dersom mennesker blir overlatt til

Frode Steen Gunstensen

seg selv. Når de står alene og ikke har andre mennesker de har bånd til som de kan søke om råd og veiledning.

Våre valg, og valg av retning i livet, må ikke bli forledet av ytre glans. Menneskene dner sammen med gir alltid et godt speil. Grip derfor enhver sjanse til å skolere deg selv, rette opp feil og rette inn livets kurs.

Jeg tror på noe stort, at vi alle er svake og derfor trenger hverandre.

*God Jul alle sammen,
og husk det er noen
som trenger deg!*

Utgivelsesdatoer for Syndrom i 2007

Blad nr 1 - mars, uke 9
Blad nr 2 - juni, uke 25
Blad nr 3 - september, uke 39
Blad nr 4 - desember, uke 51

Frist for bidrag er 4 uker før.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMA

Wangensteen, Wigemyr & Co DA

Firmaet er blant de største advokatfirmaer på Sørlandet. Våre 11 erfarne advokater yter bistand innenfor de fleste rettsområder:

Alminnelig forretningsjus * Fast eiendoms rettsforhold
Odelsrett * Bygge- og reguleringsaker * Bobehandling
Erstatningsrett-personskade * Yrkesskader/sykdommer
Forsikringsrett * Trygderett * Strafferett * Arbeidsrett
Skatte- og avgiftsrett * Familie, arv og skifte

Våre advokater:

* Reidar Wangensteen	* Johan F. Gjesdahl
* Helge Wigemyr	* Ivar Sveen
* Erik Eriksen	* Bjørgulv Rygnestad
* Yngve Andersen	* Anita Jarvoll Hekneby
* Kai Knudsen	* Erik Ottemo
* Sverre Ellenes	

Telefon 38 17 87 10 – Faks 38 02 04 58

Vestre Strandgt. 32, pb. 716, 4666 Kristiansand

ADVOKAT GRUPPEN
SAMARBEIDENDE ADVOKATER
TØNSBERG--SKIEN-ARENDAL-KRISTIANSAND- LISTA

A.L.F innstifter ærespris

Hovedstyret har gjort vedtak om innstiftelsen av en ærespris, som består av en bronseskulptur og diplom.

Prisen er tenkt delt ut annet hvert år i forbindelse med A.L.Fs årsmøter og skal tildeles en person, et lag eller en organisasjon som har gjort seg **særlig bemerket** i forbindelse med sitt arbeid innenfor de verdier som er nedfelt i Arbeidsmiljøskaddes Landsforenings statutter.

Den kjente billedkunstneren Oddmund Raudberget har takket ja til oppdraget og skissen viser hvordan han har tenkt seg skulpturen.

Hva skal skulpturen kalles?

Selvfølgerlig må skulpturen ha et navn. Styret utfordrer alle til å sende inn forslag til oss. Navnet må kunne assosieres med skulpturen og den håpløse situasjonen mange yrkessyke/skadde befinner seg i.

Send inn ditt forslag via vår hjemmeside, brev eller postkort.

Frist 31. januar 2007.

Det beste forslaget vil bli premiert med 10 Quick-lodd. Har flere det samme forslaget trekker vi ut en vinner blant disse.

Takk til NAV direktør

Vi i A.L.F Buskerud opplevde at en av våre medlemmer uforskyldt havnet i en meget vanskelig situasjon etter at den yrkesrettede attføringen ble avsluttet. I denne saken henvendte vi oss til NAV-direktøren i Buskerud, som bidro til at saken ble hurtig løst.

Av Jan Arne Dammen

Et av våre medlemmer gikk på yrkesrettet attføring fram til i sommer da den ble avslått.

AETAT sender vedkommende et skjema for rehabiliteringspenger, som de anbefaler medlemmet å fylle ut. Dette blir gjort og søknaden levert.

Vi er alle vant til at Ting Tar Tid og derfor blir det ikke reagert på at utbetalingen lar vente på seg. Før det en dag dukker opp et brev fra Trygdekontoret om at de ikke får behandlet søknaden. Dette fordi hans behandlende lege ikke har sendt inn opplysninger på tross av gjentatte purringer. De antok at kravet kunne bli behandlet innen 2 måneder!

Vedkommende har da ikke motatt noen ytelser siden slutten av juli.

NAV-direktør Ola Heen Strømmen

A.L.F Buskerud har kafé-treff hver onsdag og det var her vi ble gjort kjent med denne saken. Her hadde det skjedd en stor feil og vi handlet raskt og ble med medlemmet vårt på trygdekontoret samme dagen og fikk belyst saken. Men etaten kunne dessverre ikke få behandlet søknaden på tross av at vi hadde med spesialisterklæringer. Det var da bare å gå den tunge veien til banken og be om betalingsutsettelse på lån, og Sosialkontoret var så neste stopp.

Vi kontaktet bl.a. leder i brukertutvalget for NAV Buskerud Arve Kristoffersen i NHF Oslofjord Vest. Han anbefalte oss å ta direkte kontakt med direktøren for NAV i Buskerud, Ola Heen Strømmen. Så ble gjort, og Heen Strømmen lovte å se på saken og komme med en rask avklaring. Gleden var stor da vi 3 virkedager senere, kl 22.00 på kvelden fikk en bekrefteelse fra han om at angjeldende trygdekontor nå hadde løst saken. Vedkommende har nå fått innvilget rehabiliteringspenger, og etterbetalingen fra i sommer kom inn på kontoen samme dag.

Videre vil de følge opp og gjøre så godt de kan for at vårt medlem – som alle øvrige brukere – skal få en så god og korrekt service som mulig.

Stor takk til NAV-direktør Ola Heen Strømmen, for at saken lot seg løse så raskt.

P.S. Vi har også sendt en bekymringsmelding til Fylkesmannen på denne behandlingen som vårt medlem har vært utsatt for.

Arbeidsgivers ansvar for psykiske skader

- herunder følger av mobbing og "posttraumatisk stressyndrom (PTSD)

Av Bjørn M. Brauti
Advokatfirmaet Nidaros DA

Enhver arbeidsgiver/dens forsikringsselskap er ansvarlig for økonomisk tap og fysisk eller psykisk skade en arbeidsgiver eller andre blir påført som følge av virksomheten.

Det har den seneste tiden kommet en del rettsavgjørelser både vedrørende mobbing på arbeidsplassen og PTSD.

Følger av mobbing kan være depresjon, angst el. forhold som medfører at vedkommende enten helt eller delvis faller ut av arbeidslivet.

PTSD kan ha delvis samme medisinske følger som mobbing, men kjennetegnes i tillegg av at vedkommende har vært utsatt for en hendelse som har medført alvorlig frykt for alvorlig helseskade eller fare for eget eller nærståendes liv og helse.

PTSD-skader vil kunne fremmes både overfor arbeidsgiver direkte eller dennes forsikringsselskap. Mobbesaker må fremmes overfor arbeidsgiver direkte, da mobbingens utøvelse eller dens medisinske følger ikke omfattes av de krav som stilles i Yrkes-skadeloven. Et annet forhold er ofte at mobbesaker tilsier en eller annen form for uaktsom handling fra arbeidsgivers side enten ved noe som er gjort eller noe som ikke er gjort. Både passive og positive handlinger kan derved danne grunnlag for det man vil kalle arbeidsgivers "uaktsomme handling/mangel på handling". Mobbingen kan være utøvd av arbeidsgiver selv/dens representanter, andre ansatte eller "samarbeidspartnere" til arbeidsgiver.

Det er viktig at arbeidstakerne er klar over at man kan få erstattet det tap man lider som følge av slike

skader. Dette gjelder utgifter til lege, psykolog, psykiater, kjøring til/fra, bompenger, parkering, økte utgifter til vanlig vedlikehold av bolig/feriehus, snømåking/plenklipping etc. I tillegg kommer selvsagt krav på erstatning for tapt livskvalitet samt erstatning for tap av inntekt inkludert lønnsøkninger og forventede opprykk.

Utgifter til juridisk bistand i forbindelse med slike saker vil som vanlig måtte dekkes av arbeidsgiver eller dennes forsikringsselskap. En annen mulighet er å søke om fri rettshjelp, noe mange vil ha krav på om man er innvilget rehabiliteringspenger, attføring, uførestønad eller uførepensjon.

Men det viktigste er nok at man får god og kvalifisert hjelp av en advokat som har god og lang erfaring innenfor disse rettsområdene.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMAET

NORMAN & CO ANS

ETABLERT 1878

Helge Husebye Haug
Kjell Inge Ambjørndalen
Jane M. Ytreøy Grøndalen
Julie Høydal Davik

M.N.A

E-mail: advokatfirmaet@norman-co.no

www.norman-co.no

PERSONSKADE
YRKESKADE
PASIENTSKADE
FORSIKRING
PROSEDYRE

Kontoradresse:
Huitfeldtsgt 4
0253 Oslo

Telefon
22 12 11 80

Telefaks
22 12 11 90

Skal tilfeldigheter råde som rettsikkerhet for yrkessyke og skadde?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening opplever en stadig økning i henvendelser fra personer som opplever problemer i forbindelse med trygdesaker.

Av Oddvar Petersen

Problemene går i hovedsak ut på at rådgivende leger har andre oppfatninger enn den kliniske spesialisthelsetjenesten når det gjelder diagnoser og årsakssammenheng i yrkesskadesaker. Dette slår jo selvfølgelig beina under den rettsikkerheten man forventer blir ivaretatt ved slik saksbehandling. Likeså er det ikke uvanlig at disse personene opplever at rådgivende leger setter ned spesialisthelsetjenestens anbefalte varige medisinske invaliditetsgrad, selv om denne er referert til invaliditetstabellens paragrafer. I alt for mange tilfeller er det store sprik, noe som får økonomiske konsekvenser for den skadde, ikke bare når det gjelder ménerstatninger fra det offentlige, men også i forsikringsoppgjør.

A.L.F ser meget positivt på at Norsk Trygdemedisinsk Forening (NTMF) nå retter kritikk mot manglende opplæringsansvar fra tidl. Rikstrygdeverket, og tar skjeen i egne hender og organiserer et eget opplæringstilbud.

Et enstemmig hovedstyre i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening uttrykker også stor misnøye med ”monopolet” de arbeidsmedisinske avdelingene her i landet har når det gjelder spesialisterklæringer i yrkesskadesaker. Eldgamle retningslinjer fra det offentlige blir fortsatt ivaretatt, og går ut på at i yrkesskadesaker er det kun uttalelser fra disse avdelingene som det skal legges vekt på. Dette er en sak som vi lover å komme tilbake til i neste nummer av ”Syndrom”.

I et intervju i ”Dagens Medisin” nr. 19 torsdag 9. november, uttaler rådgivende overlege Dag Brekke at rådgivende leger står overfor et ikke-tilbud fra ansvarlige myndigheter.

-NAV må ta alvorlig at de har en høykompetent gruppe i systemet. Nå har vi mast og mast for å få plassert rådgivende overleger i en organisasjonssammenheng hvor de kan fungere. Her er det tilfeldighetene som råder. Dette går utover hvordan legene blir brukt, og det går utover tilgjengelig medisinsk faglighet for saksbehandlingen. Vi ser at

saksbehandlere ofte opptrer som ”leger”, og da blir beslutninger og vurderinger deretter.

- Dette går på rettsikkerheten løs, sier Dag Brekke, rådgivende overlege og leder i Norsk Trygdemedisinsk Forening (NTMF).
- Rikstrygdeverket har beveget seg bort fra å ta opplæringsansvar. Nyansatte leger får ikke systematisk opplæring i etatens regi. Verken NAV eller AETAT arrangerer opplæring som har medisinske perspektiver. I praksis er dette et **ikke-tilbud**.

Av den grunn har vi i NTMF sett oss nødt til å organisere et opplæringstilbud, avslutter Brekke.

- Dette går på rettsikkerheten løs, sier Dag Brekke.

Ved å annonsere i Syndrom når du fram til arbeidsmiljøskadde og fagpersonell over hele landet.

Tegnet av Celine Bekkevold, 10 år.

Kokker - Stekeos - Kreft

Mannlige kokker i Norge har en økt dødelighet av kreft som i det vesentlige skyldes en økt lungekreft-dødelighet med SMR = 250 (2,5 ganger høyere enn andre yrkesgrupper). Denne overdødeligheten er særlig til stede blant kokker innen skipsfart. Basert på eksisterende kunnskap om røykevaner, kan røyking alene ikke forklare den økte lungekrefttrisiko. Det synes rimelig å anta at en del av den økte risikoen kan tilskrives yrket.

Av Oddvar Petersen, nestleder A.L.F

Det hersker vel ingen tvil om at arbeid i et restaurantkjøkken til tider kan være fysisk anstrengende og ofte også psykisk belastende på grunn av ubekvemme arbeidstider og høyt tempo. At kokker har en større dødelighet enn andre yrkesgrupper vet vi bl.a. fra dansk statistikk. En av dødsårsakene som

”stikker” i øynene, er lungekreft. Også kreft i bukspyttkjertel og urinblære er nevnt i denne sammenheng. Statistikken sier at det er 2.5 ganger større risiko for å dø av lungekreft hvis man er kokk, enn hvis man har et annet yrke. Kokker og annet kjøkkenpersonale er da heller ikke i tvil om, at luften i kjøkkenet ofte kan være ubehagelig å innånde.

I andre land er det også funnet en overdødelighet av lungekreft for kokker, liksom det er vist, at kokker ikke røyker mer enn i andre yrkesgrupper. Da lungekreften således ikke alene kan tilskrives sigarettøyking, er det nærliggende å mistenke luften i kjøkkenet som årsak.

Ved steking av kjøtt og fisk dannes det kjemiske stoffer, hvor noen har vist seg å være kreftfremkallende, såkalte carcinogener eller cancerogener. Disse stoffene er også i stand til å endre arveanlegg og kan påvises i forskjellige mutagentester, bl. a. Ames test. (*Ames test* = En mutagentest som anvender Salmonellabakterier og leverenzymmer til påvisning av mutagener). (*Mutagener* = kjemisk stoff som reagerer med cellenes DNA og derved endrer cellenes arveegenskaper). De spesielle mutagener, som dannes ved steking av kjøtt kalles **stekemutagener**.

Utover disse mulige årsakene til lungekreft hos kokker, dannes det ved steking av nitritholdig kjøtt, for eksempel bacon, nitrosaminer (kreftfremkallende stoffer som dannes når nitrit reagerer med aminer) som likeledes er påvist kreftfremkallende ved dyreforsøk.

Ved grillsteking over åpen flamme dannes det kreftfremkallende polycykliske aromatiske hydrokarboner (PAH). (*En gruppe kjemiske stoffer som dannes ved forbrenningsprosesser.*)

Ved oppvarming av fettstoffer til over 180 grader dannes en mengde nedbrytningsprodukter, f. eks. aldehyder, ketoner, peroxider og laktoner. Noen av disse stoffene kan i seg selv være medvirkende til fremkalling av kreft, eller de

kan være med på å danne andre kjemiske stoffer som er kreftfremkallende.

Ved anvendelse av Ames test har det lyktes å påvise mutagene stoffer i stekeosen. De påviste mutagener har samme reaksjonsmønster, som de stekemutagener som kan påvises i stekeskorpen ved steking av kjøtt og fisk.

I en tidligere rapport fra det danske Arbeidsmiljøfondet er det vist til at faktorer som steketemperatur, kjøttets fettinnhold samt anvendelsen av stekefett influerer på mengden av mutagent stoff i stekeosen. Således vil en høy steketemperatur samt et stort fettinnhold øke stekeosens mutagenitet. Det er samtidig vist i en arbeidsplassundersøkelse, at størstedelen av stekeosens mutagene stoffer kan oppfanges ved bruk av fettfilter anbrakt i en dampette. Det er av stor viktighet at slike filtre blir regelmessig vedlikeholdt.

Arbeidsplassundersøkelsen ble utført i et restaurantkjøkken, hvor det var stekeplate, frityrkoker, stekeovn og gasskomfyr. Ved å samle opp stekeosen i fettfiltere og undersøke de for innholdet av mutagene stoffer med Ames test, er det funnet at stekeosen i gjennomsnitt inneholder mutagent stoff, svarende til 666 revertanter (*revertanter = mutanter som har gått tilbake til sin tidligere genotype eller original fenotype*) pr. gram stekeos. Innholdet av mutagent stoff i de 5 fettfiltrene som ble brukt, varierte fra 389 til 1062 revertanter pr. gram stekeos.

I laboratorieforsøk er det, ved steking av hakket oksekjøtt med 10 % fettinnhold i smør, funnet

1400 revertanter pr. gram stekeos, oppsamlet på samme måte.

Da resultatene fra laboratoriet passer med resultatene fra kjøkkenundersøkelsen og da innholdet av mutagener i stekeosens fett varierte lite, vil det anbefales at fettinnholdet i luften (målt som organisk støv) anvendes som mål for luftens innhold av kreftfremkallende stoffer.

Ved anvendelse av bærbare filtre i et restaurantkjøkken er det i en forsøksperiode funnet et gjennomsnittlig innhold på 0,15 mg. organisk støv/m³ i kokkens innåndingsluft. Det gjennomsnittlige innhold av fettstoff i luften i restaurantkjøkkenet er beregnet til 0,46 mg. fettstoff/m³ luft.

Det kan derfor konkluderes med at når kokker og annet kjøkkenpersonale innånder fettstoffer som stammer fra steking av kjøtt og fisk, innånder de samtidig mutagene og kreftfremkallende stoffer.

Av denne, samt tidligere undersøkelser kan man konkludere med at innholdet av kreftfremkallende stoffer i luften reduseres ved at man:

- steker ved så lav temperatur som mulig
- bruker så lite stekefett som mulig
- bruker magert kjøtt til steking
- holde temperaturen i frityroljen under 180° C
- bruker frisk frityrolje
- unngår at fettstoff drypper ned på glørne ved grillsteking
- sørger for et *effektivt avtrekk*

Arbeidsmiljøet kan kontrolleres ved at man anvender bærbare filtre for å samle opp og måle innholdet av organisk støv i luften i kjøkkenet.

Da det ikke kan arbeides med grenseverdier for fastsettelse av kreftfremkallende stoffer kokker blir utsatt for, anbefales det at eksponeringen holdes så lav som det er tekniske muligheter til, for eksempel under 1 mg. organisk støv pr. m³ innåndingsluft.

Kilder:

Eiliv Lund, Radiumhospitalet. Rapport utarbeidet for Arbeids-tilsynet.

Margrethe Andersen, Pauli Kiel. Mutagener i restaurantkjøkken. Arbeidsmiljøfondet.

Tegn abonnement på SYNDROM

Tidsskrift for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Navn _____

Adresse _____

Postnr/-sted _____

Fire nummer i året. Abonnementspris kr 250,- pr. år.
Sendes A.L.F, Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Krev YL-informasjon

1. juli 2005 ble forskriften om YL merking fra stoffer, kjemikalier og blandinger som inneholdt løsemidler fjernet. Dette var en ordning som har vært siden 1982 og som har bidratt til at det har vært en nedgang i antall rapporterte løsemiddelskader (ifølge Arbeidstilsynet). Men det er fortsatt mulig å merke emballasjen med YL-tall.

Av Jan Arne Dammen

YL merkingen var et enkelt og praktisk verktøy man hadde for å vurdere helsefaren ved produktet. Med bortfallet av denne står man nå i fare for å bli like uvitende som man var før ordningen trådte i kraft i 1982.

Arbeidstilsynet opplyser at det fortsatt er mulig å merke emballasjen med YL-tall og datablader, men denne merkingen kan ikke stå på selve fareetiketten. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening oppfordrer brukerne av løsemiddelholdige produkter til å be om informasjon om produktets YL-tall når de bestiller slike stoffer. Vi vil også henstille til produsenter

og leverandører til fortsatt og be-
regne og opplyse om YL-tallet.

Fjerningen av denne forskriften har Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F.) sett på som en klar svekkelse av arbeidstakernes mulighet til å sikre egen helse. Vi føler et ansvar overfor våre medmennesker med ulike helse-

plager, relatert til eksponering for helsefarlige produkter.

På bakgrunn av dette aksepterer ikke A.L.F. at slike sykdommer og skader skal resultere i store personlige tragedier og samfunnsøkonomiske konsekvenser.

Vi som kjenner skaden på kroppen hver dag, håper at dette kravet fra EØS-avtalen ikke medfører en økning av antall løsemiddelskader. Vi er dessverre alt for mange allerede!

VÆR VARSOM OG TA DINE FORHOLDSREGLER!

Hei, her er jeg igjen for å minne deg på at du må huske å ta en pause når du leser Syndrom, og tenke etter om du kanskje har en kommentar til noe av det du har lest. Se i bladet hvordan du kommer i kontakt med redaksjonen.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATENE
FOYN & CO.
ANNA

Vi har gleden av å meddele at tidligere

**TRYGDESJEF
KNUT-OWE KARLSEN**

har tiltrådt stillingen som trygdefaglig rådgiver ved vårt kontor.

Han har meget bred erfaring innen alle trygderettslige problemstillinger.

Roger Foy
Geir Moldegård-Eriksen

Trygdefaglig rådgiver
Knut-Owe Karlsen

I KONTORFELLESKAP:
Advokat Arne Snarud

Nedre Slottsgate 15
0157 OSLO
Telefon 23 35 65 30
Telefaks 23 35 65 36

Filial Sandvika
Telefon 67 55 02 65

Hydrogensulfid som hovedfare i avløpsbransjen

Betydningen av måleutstyr for kartlegging av situasjonen

Michael Lehfelddt, dipl.rer.pol.
Avdelingssjef, Yara Industrial

På årets Norvar-dagene i Sandnes ble det fra Arbeidstilsynets side påpekt at eksponering for hydrogensulfid er den største helsemessige faren i forbindelse med arbeid på avløpsanlegg.

Det ble gitt en kort oppdatering med tanke på regelverk. Arbeidsmiljøloven gjelder i forbindelse med forskrift om arbeid ved avløpsanlegg (best nr 542), men også med bestemmelser rundt vern mot eksponering for biologiske faktorer (best. nr. 550) samt vern mot kjemikalier på arbeidsplassen (best. nr. 566).

Et vesentlig element i denne sammenhengen er betydningen av arbeidsgiverens forpliktelse til å **kartlegge situasjonen** (ikke alle arbeidsgivere er like fortrolig med denne forpliktelsen). Informasjon og kjennskap til relevant kartleggingsutstyr er viktige elementer i denne sammenhengen.

Yara har opplevd et betydelig antall situasjoner hvor det må antas at ansatte i årevis har vært utsatt for en arbeidsatmosfære med til tider (!) betydelige toppe av hydrogensulfid (faktisk mot 100 ppm og mer). Erfaringene tilsier også at det bare er avdekket toppen av et isfjell.

Felles for de fleste tilfellene er ofte at man drøfter "lukt"-problemer (som forsøkes behandlet med mer eller mindre vellykkede metoder). HMS-messig sett er dog denne tilnærmingen langt fra tilfredsstillende.

Det er nødvendig å fokusere på det vesentlige, nemlig forekomsten av **giftig gass** eller i det minste **luktgass** (samt andre komponenter) for å kunne vurdere en relevant behandling.

Den eneste måten å oppnå en fullgod kartlegging og situasjonsbeskrivelse, kan bare realiseres gjennom måling og logging av gass (samt andre risiki) over tid, på riktig sted og med relevant måleutstyr.

Arbeidstilsynet krever tildekking av åpne bassenger på renseanlegg. Dette kan karakteriseres som et fornuftig tiltak. Minst like viktig er dog kontinuerlig overvåking av arbeidsatmosfæren; først og fremst med fokus på H₂S på anlegget. Da vil det i enkelte tilfeller faktisk være mulig å konstatere at et tildekkingsbehov er mindre viktig på noen anlegg (her tenkes det først og fremst på H₂S).

Det eksisterer mye godt måleutstyr til rimelige priser på markedet. Slike målere gjerne med alarm og muligheten for tilkobling til driftscentralen bør nok med fordel være installert på langt flere anlegg enn det som eksisterer i dag!

(Yara formidler gjerne kontakt til relevante utstyrsleverandører eller til kommuner som allerede har foretatt slike installasjoner).

Først når man har oppnådd en god beskrivelse av situasjonen vil nødvendige tiltak kunne drøftes. Yaras Nutrioxkonsept som allerede brukes av mange kommuner vil i så måte være en meget relevant metode for å forhindre septiske forhold og dermed H₂S. Konseptet er basert på et tilsattstoff som er hyggelig å håndtere (ikke merkepliktig) og kan erstatte helsefarlige kjemikalier. Det produseres i Norge og kan - optimal logistikk forutsatt - leveres til en rimelig kostnad.

Epoksy

Av Jan Arne Dammen

Epoksyallergi er en fryktet yrkesallergi som rammer mange mennesker. Allergien oppstår først og fremst ved hudkontakt. Epoksy inngår i produkter som maling og lakk, lim sparkel, fugemasse m.m. Disse inneholder stoffer som kan være helseskadelige. Eksem og andre hudproblemer er det vanligste, men øyne og luftveier kan også bli skadet.

Bruk verneutstyr - unngå sykdom!

Kilde: SAFE og Arbeidstilsynet

Forsinkede symptomer på hypoksisk hjerneskade etter forbigående bedring

En verftsarbeider sveiset et rør, med argon som dekk-gass. Da han etter en pause skulle kontrollere sveisen, besvimte han inne i røret. Han ble reddet ut etter 15 – 20 minutter, og kom til bevissthet etter noen timer. Etter to dager ble han utskrevet fra sykehuset som frisk. Etter en uke ble han gjeninnlagt, med forvirring, sviktende hukommelse, afasi, apraksi og urinkontinens.

Artikkelforfattere:

Bjørn Tvedt, Jan Magne Krogstad,
Jan Berstad, Stein Roalsø

Forkortet versjon av originalartikkel.

Omarbeidet for Syndrom av Oddvar Petersen, nestleder A.L.F

Det er velkjent at hypoksi (oksygenmangel) kan gi skader i sentralnervesystemet, med både intellektuelle, psykiatriske og motoriske symptomer opptil 6 – 7 uker etter at pasienten tilsynelatende er blitt frisk. Argon er en uvanlig årsak til hypoksiskaden. Det er en edelgass og følgelig ikke giftig, slik at virkningsmekanismen er fortrenging av oksygen. Argon er tyngre enn luft og kan derfor ha samlet seg og fortrenget luften.

Et halvt år etter ulykken begynte han på halv tid i en lettere jobb på sin gamle arbeidsplass. To år etter ulykken var skjelvingen i høyre hånd mindre, men høyre arm og fot kunne svikte litt ved tyngre arbeidsoppgaver. Han hadde problemer med arbeidstegninger og tallbehandling, og nedsatt konsentrasjon, hukommelse og initiativ. Han ble sykmeldt fordi arbeidet ble for anstrengende.

Foto: Jonny Olsson

Prognose

Tilstanden kan svinge mye og kan ende dødelig hos eldre pasienter, ofte på grunn av lungeinfeksjoner. Som oftest blir pasienten på nytt gradvis bedre etter noen uker eller måneder. Prognosen er variabel og uforutsigbar. I det største publiserte materialet bedret 61 % av pasientene seg til nesten samme nivå som før sykdommen, slik at de klarte sine daglige gjøremål.

Oppfølging av pasientene

Hvor ofte forsinkede symptomer forekommer etter hypoksi, er lite kartlagt. Ved CO-forgiftning er det oppgitt tall fra under 1 % til over 30 %.

Ikke minst av hensyn til risikoen for forsinkede hjerneskader er det viktig at pasienter som blir innlagt på sykehus på grunn av forgiftninger eller andre årsaker til hypoksi, blir fulgt opp etter utskrivningen.

Kilde: Tidsskrift for Den Norske Lægeforening

Til våre
medlemmer!

Benytt våre annonsører
for de støtter oss!

allservice

Auglendsdalen 77
Postboks 3061, Hillevåg
4095 Stavanger
Telefon: 51 82 84 86
Telefax: 51 82 84 99
E-post: allservice@allservice.no
Foretaksnr.: NO 918 260 315 MVA

Følger du med på A.L.Fs nettsider - www.alfnorge.no?

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

Advokatfirmaet Nidaros DA
MNA

Vi har lang og bred erfaring med behandling av personskadesaker, forsikringsaker, erstatningssaker og trygdesaker.

Advokat Ivar Chr. Andersskog

Advokat Bjørn M. Brauti

Advokat Robert Helberg

Advokat Solveig Moen

Advokat Knut Melting

Advokat/MBA Hasse Benberg

Advokatfullmektig Magnhild Børsting Røe

Advokatfullmektig Morten Muus-Falck

Advokatfullmektig Hilde Wahl Moen

Advokatfirmaet Nidaros DA
Kjøpmannsgt. 19
7013 Trondheim, Norway

Telefon +47 73 87 99 99
Telefaks +47 73 87 99 98
E-Post: post@nidarosda.no
www.nidarosda.no

KUNNGJØRING ÅRSMØTE

Det avholdes årsmøte i
Arbeidsmiljøskaddes Landsforening A.L.F
helgen 27. - 29. april 2007.

Sted: Støtvig Hotell
Larkollveien 801, 1560Larkollen
Telefon 69 23 61 00
E-post: info@stotvig.no www.stotvig.no

Veibeskrivelse

Støtvig Hotell ligger i Rygge kommune, 14 km sør for Moss. Nærmeste jernbanestasjon er Moss stasjon. Moss har fergeforbindelse til Horten. Nærmeste flyplass er Oslo Lufthavn Gardermoen, 100 km. Bussforbindelse med Moss. Avstand til Oslo, 70 km. Avstand til Svinesund, 70 km.

Årsaksbehandling av kloakkgasser og gasslukt med Nutriox®

Bruk av Nutriox® hindrer septiske forhold i ledningsnett og på renseanlegg.

Hvordan oppstår gass og gassluktproblemer

Bakterier bryter ned organisk stoff i avløpsvann og slam. Brukes tilgjengelig oksygen opp i denne prosessen, oppstår anaerobe eller septiske forhold. Slike forhold fører til helsefarlig og korrosiv hydrogensulfid (H₂S) og andre uønskede og illeluktende kloakkgasser.

Nutriox®-prosessen

Ved Nutriox®-prosessen tilføres bakteriene en spesialprodusert og ufarlig nitratløsning av høyeste renhetsgrad og vannløselighet. I en biologisk prosess kultiveres en ønsket bakteriekultur. Produksjon av H₂S og uønskede kloakkgasser opphører.

Behandling av avløpsvann og slam

Tilsettes Nutriox® forbedres bakteriekulturen i avløpsvann. Helsefaren fra uønskede kloakkgasser reduseres til et minimum. Korrosjon og sjenerende lukt forhindres. Renseanlegget avlastes. Dosering på slam forhindrer helsefarlig gassutvikling og sjenerende gasslukt. Avvanningsegenskaper, koagulering og separasjon forbedres.

Doseringskontroll

For optimal dosering av Nutriox® anbefales bruk av Yara's spesialutviklede doseringskontrollere. Tilsetting er mulig i pumpestasjoner, kummer, fortykkere, slamlagertanker og til septikk. Anbefales også på industrielt avløpsvann.

For mer informasjon ta kontakt på telefon 24 15 74 11

www.yara.no

Arbeidsmiljø - bygging/reparasjon av skip, båter, oljeplattformer og moduler

- Viktige krav for kjemikalier

HMS-datablad for farlige kjemikalier

Den som fremstiller, importerer eller omsetter farlige kjemikalier til yrkesmessig bruk, har plikt til å utarbeide og legge ved HMS-datablad (helse-, miljø- og sikkerhetsdatablad) ved første gangs levering av kjemikaliet, og ved senere endringer av databladet.

Stoffkartotek for helsefarlige stoffer i virksomheter

Som arbeidsgiver skal du påse at HMS-datablad for alle farlige kjemikalier som benyttes, er samlet i virksomhetens stoffkartotek. Før helsefarlige stoffer fremstilles, pakkes, brukes eller oppbevares i virksomheten, skal arbeidsgiveren opprette stoffkartotek for disse stoffene.

Vurdere fare for arbeidstakere knyttet til kjemikalier

Arbeidsgiver skal kartlegge og dokumentere forekomsten av kjemikalier og vurdere enhver risiko for arbeidstakernes helse og sikkerhet forbundet med disse.

Måling av forurensning i arbeidsatmosfæren

Hvis arbeidsgiveren ikke kan dokumentere at forurensninger fra kjemikalier i arbeidsatmosfæren er på et fullt forsvarlig nivå, skal det gjennomføres målinger.

Kjemikalier som er helseskadelige - vern av arbeidstaker

Hvis det er fare for arbeidstakernes helse og sikkerhet på grunn av kjemikalier, må arbeidsgiveren gjennomføre tiltak for å fjerne eller redusere risiko til et forsvarlig nivå.

Merking av farlige kjemikalier - arbeidsgivers plikt

Arbeidsgiver skal sørge for at beholdere og emballasje for farlige kjemikalier er merket på norsk med kjemikaliets navn, faresymbol og advarselsetninger.

Opplæring i arbeid med kjemikalier

Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakerne får opplæring om kjemikalier som forekommer på arbeidsplassen, bruk av stoffkartoteket, riktig håndtering av kjemikaliene og nødvendige vernetiltak.

Oppbevaring av kjemikalier

Kjemikalier skal oppbevares og lagres forsvarlig.

Nødhjelpsutstyr på arbeidsplassen

Det skal være tilgang til nødvendig nødhjelpsutstyr på arbeidsplassen. Utstyret skal plasseres i nærheten av brukersted for kjemikalier.

Personlig verneutstyr

Som arbeidsgiver skal du til enhver tid vurdere farene for skade på liv og helse og behovet for personlig

verneutstyr. Personlig verneutstyr skal være CE-merket.

Kreftfremkallende kjemikalier i arbeidsmiljøet

Hvis virksomheten bruker kjemikalier som kan være kreftfremkallende, og ansatte kan utsettes for kreftfremkallende forurensninger, må særlige bestemmelser følges.

Register over arbeidstakere

Som arbeidsgiver skal du føre register over arbeidstakerne hvis risikovurderingen viser at de er eksponert for kreftfremkallende eller arvestoffskadelige kjemikalier, og dersom de arbeider med bly og blyforbindelser.

Industrilakkering - vern av arbeidstakere

Industrilakkering bør utføres atskilt fra annen virksomhet. Arbeidstakere som ikke direkte arbeider med påføring, skal skjermes mot eksponering.

Arbeid med avfetting og rensing av metall

Metall må avfettes/renses før det kan overflatebehandles.

Termisk sprøyting - ventilasjon og verneutstyr

Ved termisk sprøyting er den store støvproduksjonen et vesentlig problem. Det må brukes hensiktsmessig personlig verneutstyr som gir tilstrekkelig beskyttelse. Ventilasjon/avsug må tilpasses.

Kilde: www.regelhjelp.no

Kjemikalier til besvær?

Vi utsettes daglig for kjemikalier både på arbeidsplassen og i fritiden. Noen stoffer gir helseskade, andre ikke. I 2005 var det innmeldt 13000 farlige kjemikalier (produkter) i Produktregisteret. Hovedmengden av de registrerte produktene er plassert i faregruppene irriterende kjemikalier, deretter allergifremkallende, etsende, kreftfremkallende, reproduksjonsskadelige, giftige, og arvestoffskadelige.

Av Vidar Skaug

Virksomheter hvor ansatte utsettes for kjemisk eksponering i arbeidsmiljøet skal vurdere risikoen og deretter bruke resultatet som grunnlag for eventuelle tiltak som reduserer risikoen. Det kreves vedvarende overvåking av eksponeringen og eventuelt ansattes helse slik at arbeid med kjemiske stoffer og produkter skjer på en forsvarlig måte.

Usikker håndtering av farlige kjemikalier

Til tross for standarder for kvalitet og krav om sikker håndtering av kjemisk eksponering i arbeidslivet, oppstår det likevel ulykker, plager og sykdom i arbeid med kjemiske stoffer. Vi stiller da spørsmålet om HMS-arbeidet på dette feltet er utført godt nok i forkant? Det finnes verktøy for risikovurdering og håndtering av kjemikalier på jobben. Problemet er ofte at de ikke tas i bruk. Arbeidstilsynet gjennomførte nylig en kjemikaliekampanje i bilverksteder, grafisk industri og mekaniske verksteder, som blant annet viste dette. Vi bør stille spørsmål om bedriftshelsetjenesten bør spille en mer aktiv rolle i dette arbeidet. Dette gjelder kanskje særlig de mindre virksomhetene. En travel hverdag med tidspress

og større krav til økt lønnsomhet kan være en av årsakene til at de ikke håndterer kjemisk helsefare godt nok.

Det har vist seg å være lønnsomt å satse på gode metoder for sikker kjemikaliehåndtering, og derved unngå produksjonstap, skade på utstyr, helseskader og sykefravær. Det nye programmet

for kjemikaliehåndtering i EU, REACH, er snart ferdig til bruk og vil nok også påvirke måten vi vil håndtere vår kjemiske arbeidsdag i fremtiden.

21. november arrangerer STAMI et seminar om risikovurdering av kjemiske stoffer. Deltakerne på seminaret vil få innsikt i metoder og prinsipper for hvordan kjemiske stoffer kan håndteres trygt, herunder kjennskap til lovverket på området og hvordan nye bestemmelser innen EU kan påvirke vår kjemiske hverdag.

Kilde:

Statens arbeidsmiljøinstitutt

Har jeg krav på erstatning?

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F.

personskade
trafikkskade
yrkesskade
pasientskade
forsikringsrett
bolig- og eiendomsrett
arbeidsrett
barnerett/-vern
arve- og familierett
alminnelig praksis

Trenger du hjelp i den forbindelse, ta kontakt med vårt kontor for en uforpliktende samtale!

I de fleste tilfeller vil du ha krav på full eller delvis dekning av advokatutgifter fra forsikringselskap eller andre rettshjelpsordninger.

55 90 85 80
Faks 55 90 85 81

E-post: post@drageset-preto.no
www.drageset-preto.no
Kroepeliengården
Strandgaten 18, 5013 Bergen
Advokatfullmektig Erik Johan Mjelde

Advokatene
Eva Drageset & Siren Preto ANS
Medlemmer av Den Norske Advokattforening

Medlemmer av Den Norske Advokattforening

Pårørende i fokus

Arbeidsmiljøskaddes landsforening i Troms, A.L.F, og Landsforeningen for slagrammede, LFS, i Troms har i godt samarbeid med NHF lokalt arbeidet gjennom hele vinteren med planlegging og forberedelser til en konferanse på Sommarøy Kurs og feriesenter der de pårørende skal stå i fokus.

Tekst: Ann-Sylvi Hansen/Leif G. Morland
Foto: Leif G. Morland

Fredag ettermiddag 26. mai startet vi opp, og stor var spenningen om alle påmeldte ville møte opp. Heldigvis kom de aller fleste, men noen hadde dessverre glemt både tid og sted, noe som er lett når hukommelsen ikke er hva den en gang var. Etter en rask innsjekking, møtte alle opp i kafeen mens vi ventet på at konferansen skulle starte. Som vanlig i nordnorske samlinger startet praten med det samme som om alle skulle ha kjent hverandre i årevis.

Presis kl. 18 åpnet lederen for Troms lag av A.L.F, Leif Morland konferansen og ønsket påmeldte

Spes. psykolog Hilde Bergersen fra Sunnaas sykehus og Oddvar Petersen fra A.L.F utveksler erfaringer og ulike reaksjonsmønstre mellom slagrammede og løsemiddelskadde.

Gunni Kristiansen har opprop og presentasjon.

og forelesere velkommen. Lederen for slagrammede, Gunni Kristiansen, hadde opprop og presentasjon av de oppmøtte. Med denne konferansen ville foreningene vise hvor viktig støtte og det arbeidet de pårørende gjør når et av familiemedlemmene blir rammet av en skade. Samtidig ønsket foreningene å sette fokus på den store skilsmisseprosenten i disse gruppene, og at bedre informasjon til de pårørende er med på å øke forståelsen og styrke familiene.

Lederen for Troms lag av A.L.F ønsket så Oddvar Petersen, nestleder fra A.L.F sentralt, velkommen som første foreleser.

Som vanlig holdt Oddvar Petersen et flott og engasjerende innlegg. Han viste til hvor viktig det er at de pårørende er med til utredning, spesielt gjelder dette for medlemmer av A.L.F.

Det er de som kjenner pasienten best og kan gi verdifulle opplysninger til lege/yrkesmedisiner. Selv om disse to diagnoseforeningene har ulik bakgrunn ved at slagrammedes medlemmer får diagnose ganske raskt og arbeidsmiljøskaddes medlemmer sliter i mange år for å få en diagnose, har de allikevel mange likheter.

Oddvar var en god og engasjerende foreleser, så vi hadde problem med å rekke middagen kl. 20.

Middagen ble servert i lokalet "Butikken" med en storartet utsikt over havet.

Her fortsatte praten enda livligere enn tidligere, og medlemmer fra de forskjellige foreningene, samt pårørende fikk god tid til å utveksle erfaringer, og bli bedre kjent utover kvelden.

Lørdag hadde vi invitert spes. psykolog Hilde Bergersen fra Sunnaas sykehus til å forelese om: **"Følelsesmessige reaksjoner etter hjerneslag/hjerneskode"**.

Hilde Bergersen tok opp i sitt foredrag hva som skjer etter en hjerneskode med personlighet og følelser, både hos den som har fått skaden og de pårørende. En hjerneskode rammer nesten aldri bare en. Ho forteller at ho ser at de psykiske reaksjonene hos familiemedlemmer har vært vel så store som hos den som var deres pasient. Pårørende blir ofte

Her er de fleste av deltakerne, men noen få klarte å lure seg unna også denne gangen.

ensomme med sin sorg og sin bekymring.

I tillegg til foredraget viste ho forskjellige filmklipp som var tatt opp med forskjellige pårørende, og som viste den frustrasjon de pårørende slet med, men også den frustrasjon for de som hadde fått en hjerneskade som ikke syntes utenpå, slet med. Det var ikke til å unngå at disse filmklippene rørte ved det innerste hos deltakerne, og noen tårer ble nok i stillhet felt rundt i salen. Deltakerne fikk hele tiden stille spørsmål, og alle fikk gode og utfyllende svar.

Det kom tydelig frem at det offentlige helsevesenet burde ha innfelt i sitt behandlingsopplegg at de pårørende også er skadet.

Til slutt leste ho opp en leveregel, en gammel bønn, som i grunnen handler om mestring og tilpassning:

"Gi meg sinnsro til å tåle det jeg ikke kan forandre, mot til å forandre det jeg kan, og forstand til å skille mellom de to."

Det var lagt inn en lang pause på dagen der deltakerne kunne vandre ut og opplev vakre Sommarøy.

De som ønsket det kunne få se en film der "Tore på sporet" fulgte Torbjørn Bårdsen fra LFS, da han besteg Kilimanjaro etter sitt slag for noen år tilbake. Det var mange som hadde en tåre i øyenkroken etter den filmen. Vi fikk høre om opptrening, slitet, frustrasjon og ikke minst staheten man må ha for å kunne gjennomføre en slik bragd. Vi fikk se at det nytter å trene, å ha et mål, og ikke gi opp selv om man har fått en skade.

Belastninger i parforhold etter ervervet hjerneskade

Foreningene ønsket også å rette oppmerksomheten på samlivsproblemer mange sliter med etter en hjerneskade, og hadde fått psykolog/sexolog Hanne Nergård til å holde et foredrag om dette temaet.

Her fikk vi høre om de muligheter som finnes for de som er skadet. Det handler om å ikke bare følge gamle rutiner, men om å tenke nytt, og ikke minst kunne prate om det. Taushet er den beste måten å ødelegge et godt parforhold med. Åpenhet og forståelse er den beste medisinen for å kunne gå videre og støtte hverandre i vanskelige og tunge stunder.

Senere på dagen delte foreningene seg og hadde egen informasjon til sine medlemmer. A.L.F hadde invitert advokat Jostein Reinås til å forelese om gangen i skadesaker. Han informerte også om trygde- og forsikringsdelen og belyste de problemer og muligheter en skadet vil møte med det offentlige.

Her fikk vi svar på mye av det en skadet trenger å vite når de møter det offentlige helsevesen og forsikringsselskaper.

Det var også mulighet for medlemmer å få han til å gå gjennom sin egen sak, noe flere benyttet seg av.

Psykolog/sexolog Hanne Nergård

Lørdagskvelden var det festmiddag og studieleder Trond Nilsen fra Troms lag av A.L.F overrakte en påskjønnelse til forelesere og takket for god innsats.

Etter middag ble det dans til flotte trekkspilltoner. Noen søkte ut mot havet og søkte etter midnattsolen, mens andre knyttet nye bekjenskaper.

Her ble det også tatt bilde av deltakerne, men dessverre ble ikke alle med.

Medmenneske i fokus i 20 år

Søndag ble konferansen avsluttet med nestleder Oddvar Petersen fra A.L.Fs hovedstyre med sitt foredrag om "Medmennesker i fokus i 20 år"

Arbeidsmiljøskaddes landsforening ble startet for 20 år siden, og i denne perioden har mange blitt hjulpet. Dette gjelder alle de frivillige diagnoseforeningene.

Ved en kognitiv svikt går det ut over hele familien, og det er de pårørende som først oppdager at noe er galt med partneren. Det er derfor viktig at de pårørende blir tatt på alvor av lege og sykehus når partner skal til utredning. Pårørende sitter som regel med viktige opplysninger som i mange tilfeller blir oversett fordi pasienten glemmer å gi legen denne informasjonen.

Det er sykehus hvor de pårørende må sitte på gangen under utredningen, dette bør ikke aksepteres.

Oddvar Petersen avsluttet med å si at kunnskap om diagnosen til de pårørende gjør at man forstår hvorfor partneren har forandret seg og dermed øker det toleransen, slik at konflikter kan unngås.

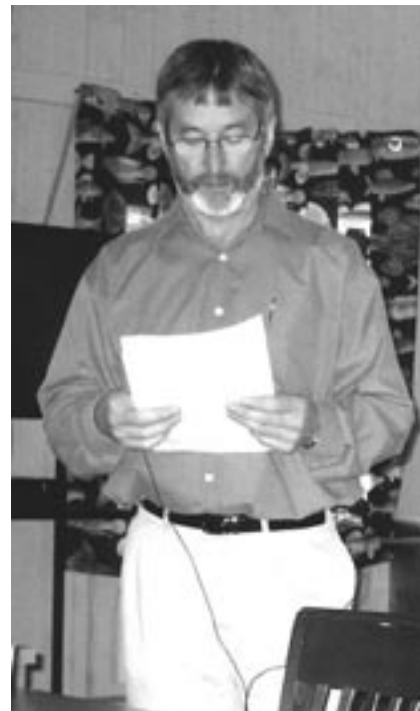
Leder for Troms lag av A.L.F avsluttet med evaluering og opp-

summering etter møtet. Vi har bare fått positive tilbakemeldinger, og alle ønsket at vi kunne arrangere et oppfølgingsmøte om ikke så lenge.

Det å samle to foreninger til et felles helgeseminar har vært utrolig vellykket. Vi har fått ny kunnskap om hverandre, og mange nye bekjenskaper som vi ønsker å bygge videre på. Det er blitt skapt nettverk mellom pårørende og de som har ervervet hjerneskade, på tvers av foreningene.

Vi har lært hvor viktig det er å trekke de pårørende inn i behandling og oppfølging. Dette er dessverre ofte en glemt gruppe som vi ønsker å rette oppmerksomheten mot i tiden fremover. Det var som flere pårørende sa: "Tenk, at det skal handle om meg denne gangen"

La oss avslutte dette seminaret med en linje fra Bjørn Eidsvåg: *Jeg kan ikke gå veien for deg, den må du gå sjøl, men jeg kan gå med deg.*

Leder i A.L.F Troms, Leif G. Morland.

Det er viktig at vi ikke stenger ute de som ønsker å hjelpe oss. De som ønsker å gå ved siden av oss og hjelpe oss i tunge stunder.

Vi må ikke glemme å fortelle at dette seminaret kom i stand takket være Extra-midler søkt gjennom Helse og rehabilitering, samt et godt samarbeid mellom foreningene og NHF lokalt.

Advokatfirmaet Pedersen, Reier & Co AS

Advokat Ronald Pedersen
ronald.pedersen@apj.no

Advokat Stein Olsvik
stein.olsvik@apj.no

Advokat Espen Seeberg
espen.seeberg@apj.no

Advokat Tommy Dilling
tommy.dilling@apj.no

Vi har spesialisert oss på arbeidsrett, trafikkskader, yrkesskader og pasientskader.

Postadresser:
C. J. Hambros plass 2 C, 2. etg., OSLO • Tlf 22 99 60 58
Postboks 1064 Jeløy, 1510 MOSS • Tlf 69 27 85 00 • Faks 69 27 85 20
E-post: advokatene@apj.no • Internett: www.apj.no

A.L.F HAR 20-ÅRSJUBILEUM I ÅR

*Tyve år av et liv er slett ikke lite
tiden forsyner seg bite for bite,
det merkes og i foreningen vår
for alle ting endres fra år til år.*

*Oppbrukt tid synes alltid kort
det var så mye mer vi skulle ha gjort
i tillegg til det som vi rakk.*

*Men la oss nå slutte med ve og akk
og heller framføre hjertens takk
for alt som vi faktisk rakk!*

Og ikke negativt snikk-snakk!

*Tyve år er jo en milepæl bare,
men et lite tilbakeblikk lar seg forsvare.*

*La oss sette oss ned og se oss tilbake,
vi tar en kopp kaffe og et stykke kake.*

*Så titter vi gjennom foreningens bøker
og finner der hva vi venter og søker.*

Det er de samme som går igjen:

*Oddvar - Lars Kristian - og Oddvar igjen
og de u-unnværlige kvinner og menn
som ga drahjelp til lasset - vi husker nok dem.*

*Mange som gjorde vår verden bedre
hviler i fred i blant sine fedre,
men de vil aldri noensinne bli glemt
av oss som har kjent og i hjertet dem gjemt.*

*Ja, vi har hatt møter i øst og i vest
og kranglet som i familier flest.*

*Men nå synes jeg de fortjener en fest
de som stod oppreist i storm og blest.*

*Lars Kristian, vi gir vår ære til deg
også fordi vi er glad i deg!*

*Og alle de andre som gjør det meste,
og alt de får til for medlemmers beste.*

*Vi møter frimodig de kommende år
med håp om bedring i skaddes kår.*

*Vi stoler trygt på samhörigheten
på troen og håpet og
KJÆRLIGHETEN!*

Else

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMAET

JUDICIUM DA

LEON LARSEN • NILS E. TANGEDAL • GUNNAR NÆSS
HELGE POSNER • LASSE SOLBERG

MEDLEMMER AV DEN NORSKE ADVOKATFORENING

Vårt firma har mange års erfaring med personskadesaker,
yrkesskader og yrkessykdommer/miljøskader.

Vi står til tjeneste og gir en første gangs konsultasjon gratis.

Ring og spør etter Helge Posner, Leon Larsen eller Gunnar Næss.

Strandgaten 1, Postboks 764 Sentrum
5807 BERGEN

E-post: advokat@judicium.no

Tlf. 55 31 89 10

Faks 55 23 45 35

Foreløpig status om hydraulikkoljer og sykdom

En henvendelse fra A.L.F utløste en serie artikler i Dagbladet våren 2003, angående eksponering for hydraulikkoljer og sykdom. Artikkelsen resulterte i en strøm av henvendelser til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening og Dagbladet fra personer som kjente seg igjen på bakgrunn av symptombeskrivelser i artiklene og som mente at slike eksponeringer kan ha gjort dem syke. De ba om råd og hjelp i et forsøk på å få klarhet i en mulig årsaksammenheng til sine lidelser. Ingen var tilfredse med diagnoser de hadde fått. De simpelthen kjente seg ikke igjen i legejournalene.

Av Oddvar Petersen, nestleder A.L.F

A.L.F innleder prosjekt

På bakgrunn av alle henvendelsene (over 300) bestemte A.L.F å be om et møte med daværende statssekretær Ryssdal i Arbeids- og Administrasjonsdepartementet for å redegjøre for situasjonen, samt be om midler til et kartleggingsprosjekt omkring eksponeringsforhold, sykdomssymptomer og eventuelle diagnoser blant de som hadde tatt kontakt. Samtidig ble det lovet fra daværende Statsråd Viktor Normann at det skulle opprettes et forskningsprosjekt i offentlig regi. Status på dette prosjektet står omtalt i "Syndrom"nr. 3/2005 (se vår hjemmeside på adressen www.alfnorge.no).

A.L.F ble tilstått 100.000 kroner til dette og prosjektet som omhandlet vel 70 anonymiserte personer ble oversendt til helsepersonell og politiske myndigheter. Svært mange av de vi fikk svar fra, fortalte om leddlidelser og nervesmerter. Forbløffende mange hadde fått diagnosen MS. Enkelte fortalte at det i etterkant fra legens side var reist tvil om diagnosen var riktig, og at legene gikk tilbake fra slik diagnose og "satte" et annet navn på lidelsene. Ingen av de som svarte hadde opplevd at legene mistenkte eksponeringsforhold i yrkessammenheng som mulig årsak til lidelsene.

Professor dr. med. Sigbjørn Fossum
Immunbiologisk laboratorium, UiO.

Kan genetiske faktorer spille inn?

Etter initiativ fra Immunobiologisk laboratorium ved Universitetet i Oslo pågår prosjektet:

"Olje og helse – kartlegging av eksponering, genetiske faktorer og sykdom hos pasienter som utredes for mulig yrkessykdom relatert til bruk av hydraulikkoljer".

Det ble tidligere i år samlet inn 80 blodprøver fra personer som har utviklet sykdom, der eksponering for hydraulikkoljer har vært antatt å spille en rolle for utvikling av sykdommen.

Professor dr. med. Sigbjørn Fossum, UIO, forteller i brev, datert 3. november, til blodprøvegiverne at i samarbeid med en svensk forskergruppe har eksperimentelle dyremodeller vist at hudeksponering for mineralolje i sensitive individer kan utløse feilreaksjoner fra immunforsvaret, med sykdom i ledd og i nervesystem som følge. Videre er det påvist en gruppe gener som var assosiert med denne overfølsomheten for olje. Endelig er det i mennesket funnet at ett av disse genene er knyttet til risiko for å få sykdommen leddgikt (reumatoid artritt). Denne sykdommen skyldes feilreaksjoner fra immunforsvaret. Det er i denne sammenheng relevant å vise til at svenske forskere har vist at personer som i sitt yrke er eksponert for hydrauliske oljer, har økt sannsynlighet for å få leddgikt.

Følger du med på A.L.Fs nettsider - www.alfnorge.no?

Fremdriften i prosjektet forsinket

Studiene som pågår, hvor man også analyserer blodprøver fra personer med leddgikt, involverer blant annet såkalt fullsekvensering av genene, dvs. at man bestemmer helt presis oppbygging av hvert enkelt av disse genene i et stort antall pasienter for å få oversikt over deler som utviser variasjon mellom personer. Da studiene ble påbegynt, hadde man håpet på å kunne anvende noe forenklede metoder, som ville gi rask progresjon av prosjektet. Dessverre viste det seg at de forenklede metodene ikke ga ønsket kvalitet på dataene.

Det har derfor vært nødvendig å ty til langt mer omstendige metoder. Dette har forsinket fremdriften, til tross for at to personer har arbeidet med prosjektet på full tid. Det gjenstår en del andre undersøkelser, samt analyser av resultatene. Man regner med at

resultatene vil indikere mer nøyaktig hvor det skal letes, slik at de videre undersøkelsene av oljeeksponerte yrkesutøvere skal kunne gå mer målrettet og raskere enn hittil. Det vil allikevel ta mange måneder før resultater foreligger. Man håper da at de vil vise seg å være informative.

*Styret i A.L.F
og redaksjonen
i Syndrom
ønsker alle sine
lesere en riktig
fredfull jul og et harmonisk
og spennende nytt år!*

Pressemelding

Dato: 12.09.06

Svovelfri anleggsdiesel fra 2009

Miljøverndepartementet vil skjerpe kravene til svovelinholdet i anleggsdiesel. Statens forurensningstilsyn (SFT) får nå i oppdrag å ferdigstille konsekvensutredning og gi forslag til forskriftsendring.

Svovelinholdet til bensin og vanlig autodiesel er nå svært lavt på grunn av strenge krav og avgiftsincitiver. - Vi ønsker å få ned svovelinholdet også til diesel til bruk i ikke-veigående maskiner og landbrukstraktorer, såkalt anleggsdiesel, sier miljøvernminister Helen Bjørnøy.

Lavt svovelinhold medfører bedre forbrenning og reduksjon av svovel- og partikkelutslipp. I tillegg åpner det for ettermontering av renseutstyr for ytterligere reduksjon av partikler og nitrogenoksid.

Dagens svovelkrav til anleggsdiesel er 500 mg svovel/kg. Ut fra en miljø- og samfunnsmessig vurdering foreslås nå en rask innføring av svovelfri anleggsdiesel, fremfor å gjøre dette stegvis og vente på EU-krav. Dette kan gjøres ved at kravet om lavsvovlet anleggsdiesel (maksimalt svovelinhold på 50 mg/kg) fra 2007 erstattes med et enda strengere krav gjeldende fra 2009. Det foreslås at anleggsdieselen skal ha et krav om maksimalt svovelinhold på 10 mg/kg fra 2009.

- Vi har vurdert ulike scenarier. Dette er en god løsning som ivaretar hensynet til miljøet og praktisk gjennomføring. På denne måten blir svovelkravene til anleggsdiesel og vanlig autodiesel lik fra 2009. Det er også EUs intensjon at autodiesel og anleggsdiesel på sikt skal ha samme svovelinhold, sier Bjørnøy.

SFT får nå i oppdrag å utrede konsekvensene av en slik endring og forberede saken for høring.

Kontaktperson: Ida Juell, tlf: 22 24 58 37

Kilde: Miljøverndepartementet

Hovedstyret informerer

I denne spalten vil hovedstyret i hvert nummer komme med en presentasjon av relevante saker som det for tiden arbeides med. Spalten er spesielt rettet mot lokallagsledere, men også andre vil kunne finne interessant stoff her.

Oslo 23.10.06

Av Geir Werner, sekretær A.L.F.
Hovedstyret

Regnskap, økonomi og hjemmesiden

Vi starter med regnskapet for 2005 som viste at hovedforeningen hadde en egenkapital på i overkant av 131.000 kroner. Ellers har det vært ganske mye frem og tilbake om reiseregulativet og nye skatteregler for bruk av mobiltelefon etc. og hvordan skal man drive foreningen så effektivt som mulig idealistisk uten at man skal betale skatt for å hjelpe andre i en vanskelig situasjon. Denne saken kan være prinsipielt viktig for ideelle foreninger.

Hjemmesiden har også vært en gjenganger, men den er oppegående og flere lokallag henger seg på. Som dere vil se nå er hjemmesiden under revisjon, og vil i løpet av kort tid få et nytt utseende. Adressen er alfnorge.no.

Helsepolitisk utvalg

Det har i de senere år opparbeidet seg en misnøye blant flere landsforeninger i NHF som mener at deres medlemmer på mange måter er annenrangs medlemmer i NHF systemet. Dette gir seg blant annet utslag i NHFs landsmøte hvor landsforeningene har over 50 % av medlemmene mens man bare har ca 1/3 del av stemmene. Landsforeningene har derfor ment

at de får lite gehør for sine saker på landsmøtet. NHF på sin side mener at alle medlemmene er medlemmer i NHF. Da dette begynte å tilspisse seg foreslo A.L.F at man skulle nedsette et helsepolitisk utvalg som har som formål og frembringe landsforeningenes saker på en bedre måte. Dette ser ut til å ha roet situasjonen da også NHF tar selvkritikk overfor situasjonen og vil bruke dette forumet aktivt for fremme av landsforeningenes saker i sentralstyret og landsmøtet. Lederkonferansen i månedsskiftet september/oktober vedtok etter forslag fra det opprinnelige utvalget å nedsette et nytt utvalg som skal se på noe av de samme problemstillingene.

Samarbeidet med Yara Industrial

Samarbeidsprosjektet mellom Yara Industrial og A.L.F fortsetter videre. Som mange husker var det et felles møte mellom lokallagene og Yara Industrial i Oslo. Ut fra dette møtet fikk noen lokallag i oppgave og starte opp pilotprosjekter med sine fylker og kommuner for fremming av Yaras produkter for kommunene og fylkene. Dette arbeidet er nå i gang.

Sykehuset i Telemark og utmeldinger fra A.L.F

Sykehuset i Telemark har vært på dagsorden hos A.L.F i mange

år. Situasjonen var at A.L.F fikk mange saker fra medlemmer som indikerte at sykehuset i Telemark brukte feil fremgangsmåte for å stille diagnoser. Mange fikk psykiatriske diagnoser til tross for at de fleste var skadet som følge av arbeidsmiljøet på arbeidsplassene. Saken ble så tilspisset innenfor A.L.F at flere styrer og lag valgte og nedlegge sin virksomhet. Uvisst av hvilken grunn. Det ble dannet en ny forening med utspring fra A.L.F som hadde til hensikt å arbeide med Telemark saken. A.L.F har imidlertid arbeidet med saken hele tiden og nå ser det ut til at vedkommende lege får sin refs av helsetilsynet. Som følge av at styrer la ned sine verv og en viss sendrektighet fra NHF regionene har vi foreløpig opprettet "fadderlag" som midlertidig tar seg av medlemmene i de lagene som er uten styre. Vi har også sett om man kan opprette regionslag. I Hordaland er det gjort forsøk på gjenoppretting av laget, og vi avventer resultater derfra. I Rogaland er det også gjort forsøk på gjenoppretting av styret. Sannsynligheten er at Rogaland og Hordaland danner et regionslag.

A.L.F Østfold og A.L.F Vestfold er også under gjenoppretting.

Søknader om midler

A.L.F søker på de midler det er mulig å søke på. Dette er likemannsmidler, VO midler, prosjektmidler og driftsmidler. Noen får vi gjennomslag for og andre blir avslått. Pågående prosjekter er nå: Pårørende i Fokus og oversetting av Veiviser til flere språk.

Dette er prosjekter som A.L.F Oslo foreløpig arbeider med.

A.L.F og Rikstrygdeverket

A.L.F har også hatt møte med Rikstrygdeverket og fortalt de om våre medlemmers situasjon. Styret nedsatte en gruppe for senere møter som skal diskutere seg fram til holdninger og strategi til møtene. Gruppen består av Oddvar Petersen, Jan Arne Dammen, Geir Werner og Tom Værang. Disse skal også etter beste evne evaluere møtene. Til tross for at Geir Werner og Oddvar Petersen er satt opp som møtende og Jan Arne Dammen og Tom Værang som vara vil gruppen fungere som en enhet og de som er best egnet til å møte gjør dette. A.L.F kan møte med to representanter.

Offentlige høringer

Vi mottar en gang i mellom høringer av forskjellige slag fra myndighetene. Et av disse var høring fra Samferdselsdepartementet vedrørende "Ruspåvirkning i trafikken" A.L.F skrev et høringssvar om mulig påvirkning av kjemikalier og gasser som følge av arbeid med disse, og mulige ulykker som følge av denne type påvirkning. Vår hensikt er å gjøre myndighetene oppmerksom på at denne type påvirkning sannsynligvis også kan være trafikkfarlig. Dette fordi mange ulykker skjer av uforståelige grunner og A.L.F vil derfor påpeke hvor viktig det er at man beskytter seg under arbeidet

Profilering av A.L.F

A.L.F er med på en profileringstavle med egen brosjyre som er satt ut forskjellige steder i landet. Alle NHF foreninger profilerer seg på tavlen. A.L.F har laget en egen vervebrosjyre som alle nå har fått noen eksemplarer av.

Muritunet – utredninger og rehabilitering

A.L.F og Muritunet kan se ut til å bli en solskinnshistorie. Alt er foreløpig uklart i forbindelse med om Muritunet kan bli et fremtidig sted for utredninger. Det ser ut til at vi i første omgang kan få til et 14 dagers rehabiliteringsopplegg. Dette er en sak som fremdeles verserer i styret og som fremdeles ikke er avklart men styret vil komme tilbake til saken når det foreligger mer informasjon om Muritunet.

A.L.F Offshore

De skadde oljearbeiderne i Nordsjøen, i første omgang fra Ekofisk har organisert seg som egen gruppe innenfor A.L.F. Det var en utfordring å organisere disse da de ville være en egen gruppe som arbeider med egne saker. Da en av lederne bor i nærheten av Oslo og departementer etc. ligger i Oslo ønsket de selv å være en del av A.L.F Oslo. Lederen av A.L.F Oslo har hele tiden påpekt at siden denne gruppen er spredt over hele landet bør de ha sidemedlemskap i det lokallaget de sogner til. A.L.F Oslo og A.L.F Offshore deler et kontor i Oslo leiet av NHF sentralt. Det er meningen at alle skadde oljearbeidere skal være under A.L.F Offshore.

Prosjekt "pårørende i fokus"

Som mange sikkert husker sendte A.L.F Oslo ut en invitasjon til prosjektet "Pårørende i fokus" dette prosjektet er hovedstyrets prosjekt, men det er delegert til A.L.F Oslo til gjennomføring. Dette prosjektet som egentlig er et forprosjekt det er søkt eksterne midler til skal sette fokus på pårørendes situasjon og det skal avstedkomme 8 – 10 hovedpunkter som prosjektet skal arbeide videre med senere. Det vil også sannsynligvis bli mange flere punkter som kommer frem og disse skal også taes med som underpunkter. Tanken er at det skal utarbeides trykksaker og læremateriell til slutt. A.L.F Oslo har derfor fått tilført midler for gjennomføring av prosjektet.

Årsmøtet

Årsmøtet 2007 blir avviklet 27. – 29. april. Se egen annonsering av møtet på side 13.

Neste info kommer i begynnelsen av 2007.

Yrkesskadde og forsikringselskap

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening, A.L.F, i Rogaland arrangerte et åpent møte lørdag 21. oktober kl. 17.00 på Quality Airport Hotel, Sola. Møteleder var Per Vannebo fra NHF Sørvest.

Tekst: Jan Arne Dammen
Foto: Per Vannebo

Advokat Trond Fjermestad-Svensen fra ProJure Advokatfirma DA, fortalte om de yrkesskadde og hvilke erfaringer forsikringselskapet har i slike saker.

Yrkeshygieniker i SAFE, Halvor Erikstein holdt et engasjerende foredrag om helseskader og han var også innom denne omdiskuterte 10-årsregelen som blir brukt i utredningen av løsemiddeleksperte.

I tillegg deltok styremedlem Geir Werner fra A.L.Fs hovedstyre. Han fortalte om hva A.L.F kan bidra med overfor yrkesskadde og deres familier.

Jan Terje Biktjørn fra A.L.F Offshore gav oss et skremmende innblikk i hva hydraulikk- og turbinoljer kan gjøre med helsa vår.

Jan Arne Dammen, leder i Buskerud lag av A.L.F avsluttet informasjonsmøtet med å fortelle om sine erfaringer fra Buskerud.

Dagbladets nettutgave har skrevet en lang rekke artikler om dette og ved å gå inn på linken nedenfor vil du kunne hente ut verdifull informasjon.

www.dagbladet.no/nyheter/87698.html

Leder i Buskerud lag av A.L.F, Jan Arne Dammen.

Nytt styre på plass i Rogaland

Av Jan Arne Dammen

Etter at styret i A.L.F Rogaland trakk seg fra sine verv, har arbeidet ligget nede det siste året. Regionen har i samarbeid med A.L.F sentralt arbeidet med å få et nytt styre på plass i Rogaland. Og på dette informasjonsmøtet i Stavanger ble det stiftet et interimsstyre som vil arbeide for å få bygd opp igjen A.L.F Rogaland.

Interimsstyret består av Lars Ivar Randen, Torleif Langhelle og Johannes Hovland.

Grunnmuren er lagt

Tekst: Jan Arne Dammen
Foto: Sigmund B. Erfjord

Nå er det laget mange tykke gode bøker og hefter om likemannarbeid, men vi har savnet en enkel arbeidsperm. A.L.F. hovedstyre satte ned en arbeidsgruppe som fikk i oppgave å lage et oppslagsverk hvor man lett kan se hvordan man kan gå fram i forskjellige saker.

Gruppen hadde sin første samling i juni 2006 på Munkvoll Gård i Trondheim, hvor grunnlaget ble lagt. Deretter har alle jobbet hjemme med dette prosjektet og de møttes igjen i november 2006 på samme sted.

Noe av det du vil finne er skjemaer og huskelister, en rekke nettadresser, hvor det kan være aktuelt å henvendes seg.

Sigmund B. Erfjord, Akershus, Emil Værnes, Grethe Lian, Sør Trøndelag, Jan Arne Dammen, Buskerud og Jan Bjørn Isaachsen Vest Agder. Bjørg Vestby, Akershus var ikke til stede da bildet ble tatt.

Gruppen sitter inne med mye kompetanse og erfaring og når dette blir samlet mellom to permer, og sammen med Veiviseren, har vi tro på at dette vil bli et godt verktøy for samtlige likemenn i A.L.F. De håper at de vil få tilbakemeldinger fra andre likemenn om deres erfaringer og at vi på denne måten bygger oss et stort nettverk.

Grunnmuren er lagt og nå bygger vi videre sammen!

Permen er ment å være et utviklingsverktøy som det kan bygges videre på med egne erfaringer. (del de med andre)

Viktig er det også at alle kan innrede permen etter sine egne arbeidsmetoder, uten å miste noe informasjon.

NY BOK

Det er nå utgitt en ny bok som er aktuell for familier som rammes av slag, traumatiske hodeskader eller andre skader (blant annet hjernesvulster og skader fra løsemidler og rusmidler). Den er også egnet som et utgangspunkt for hvordan ens egen familie skal takle situasjonen når noen blir rammet av en hjerneskade.

Tittel er: Jordbær og svarte pannekaker.

En bok for barn som er pårørende til voksne med ervervede hjerneskader.

Du kan bestille ved å gå inn på www.psykologi-praksis.no. Boken koster 100 kroner. I tillegg kommer porto og ekspedisjonsgebyr.

Red.

Uføretrygd:

Marginale endringer etter ny legevurdering

Trygdekontorenes og fylkestygdekontorenes innstilling i uføresaker blir i liten grad endret etter at saken har vært til ny vurdering hos uavhengig lege. Det viser forsøk foretatt av Rikstrygdeverket.

Av Per Halvorsen

Rikstrygdeverket har gjennomført forsøk med bruk av legespesialister og utvidet bruk av rådgivende leger for medisinsk vurdering i uføresaker. Evaluering av forsøkene viser at Trygdeetatens beslutninger sjelden ble endret som følge av en utvidet gjennomgang av søknadene. Det fremgår av rapporten *Evaluering av «Forsøk med bruk av legespesialister og omfattende bruk av rådgivende leger i uføresaker»*.

Uavhengige leger gikk gjennom til sammen 200 uføresøknader

hvor hoveddiagnosen var sykdommer i muskel- og skjelettsystemet eller psykiske lidelser. Trygdekontorene og fylkestygdekontorene gjorde først sin vanlige vurdering av sakene. Deretter ble sakene i Vest-Agder forelagt rådgivende leger fra andre fylker. I Aust-Agder ble søkerne undersøkt og sakene gjennomgått av uavhengige legespesialister.

- Rapporten viser fremfor alt at det er lite hensiktsmessig å sette inn store legeressurser når saken er kommet så langt som til en uføresøknad, sier prosjektleder Karl-Gerhard Hem til dok.no.

Må gripe inn tidligere

Han opplyser at gjennomsnittlig sykdomsforløp har vart i drøye fire år når søknaden kommer til trygdeetaten.

- Dersom man skal hindre uførepensjonering må tiltakene settes inn på et langt tidligere tidspunkt. Det sentrale er hva som skjer på andre samfunnssektorer, på arbeidsplassen, i helsevesenet etc., før den kommer så langt som til trygdeetaten. Da er løpet langt på vei kjørt, sier Hem.

I følge prosjektlederen resulterte den nye behandlingen i vesentlig endring i bare tre prosent av sakene. I tre saker ble innstillingen omgjort fra avslag til innvilget og i tre saker fra innvilget til avslag. I ti prosent av sakene var det moderate eller mindre endringer, eller

Karl-Gerhard Hem

det manglet opplysninger. I 87 prosent av sakene var innstillingen uforandret etter fornyet vurdering av uavhengige leger.

Legointervjuer

Legene som deltok i forsøket, ble også intervjuet. De var enighet blant legene om at noen av sakene hadde vært altfor lenge under utredning. Sjansene for å få søkerne tilbake i arbeid var i følge legene derfor ofte minimale. En del saker burde vært bedre utredet på et tidligere tidspunkt slik at man hadde fått en tidligere avklaring av attføringsbehov eller konklusjon om uføreytelse.

Legene som deltok i forsøket, ble også intervjuet. Det var enighet blant legene om at noen av sakene hadde vært altfor lenge under utredning. Sjansene for å få søkerne tilbake i arbeid var i følge legene derfor ofte minimale. En del saker burde vært bedre utredet på et tidligere tidspunkt slik at man hadde fått en tidligere avklaring av attføringsbehov eller konklusjon om uføreytelse.

Kilde: www.dok.no

Redaksjonen har tidsfrister som vi må forholde oss til slik at du skal få bladet til annonsert tid.

Nummer 1-2007 skal være ute hos leserne i mars, uke 9.

Vi må ha eksterne bidrag 4 uker før dette, senest uke 4.

Red.

Likemannsbåten

Halloi! Noen muntre ord fra kapteinen igjen, som siden sist bokstavelig talt har befunnet seg 4 netter og noen dager om bord på en ordentlig båt!

Her burde kapteinen ha vært i sitt rette element, - men nei, her var styringen overlatt til en kaptein med svart lue og blanke render på jakken. Og det var bra! Sjøsyke er et ekkelt ord, det kan skrives bøker om temaet, men alt er borte når man kommer i land.

Jeg foretrekker likemannsbåten, for her befinner man seg mellom to permer, og ikke minst, den holder seg i ro!

Det betyr likevel ikke at alt er stille, det kan være bølger likevel. Disse bølgene skaper vi sjøl, det er noen som slår sterkere enn andre, og sånn skal det være.

Vi er i båt, vi er i samme båten, og vi er alene, men likevel sammen. Ror vi samme retning, kommer vi frem.

Nå er det snart jul, den kommer enten vi ror eller ikke.

Jul ohoi, her kommer vi!

I løpet av førjulstida skal det avholdes julebord.

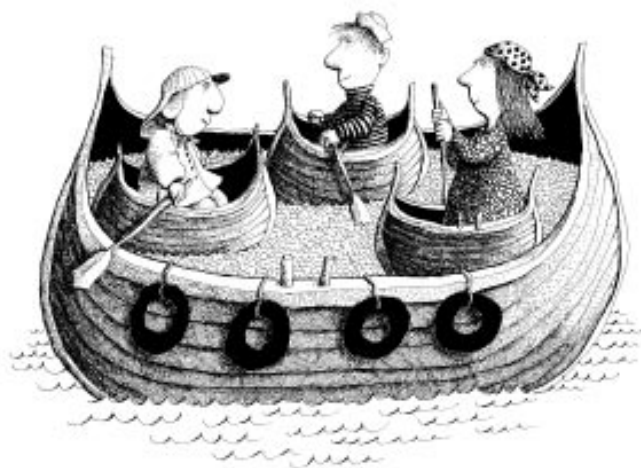
Julebord er samvær og hygge.

Julebord kan være kaffe og kaker.

Julebord kan være julemat på forskudd.

Men julebord er en sosial ting, det er ikke så hyggelig med julebord alene.

Det blir stusselig.

Vi vil ha med mange på julebordsbåten. Vi kjenner alle en som vi kan ta med oss, en vi har hørt om som passer hos oss, et nytt medlem som er på vei... Tar vi telefonen og ringer og sier, hei, skal vi dra på julebord sammen? Da blir kanskje et nytt verdifullt medlem født, - under skjer ikke bare i Betlehem i disse tider.

VI kan få det til å skje, - i hvert fall hvis vi definerer undre som positive endringer i folks liv.

Snø og vinter, regn og glatte veier, gaver og mat, lukt og smak, sølv gutter (og gull gutter - Rosenborg har vunnet serien i fotball), fryd og glede, vi kan invitere noen å dele med.

Ta på kjettinger, husk lue og votter, spis med måte, alle korister, bruk stemmen fornuftig og syng vakkert, - og ha ei riktig god jul alle sammen.

*Klem til deg fra
Likemannsbåtstyraren*

Hilsen Grete Lian

Nye medlemmer

**Syndrom ønsker alle nye medlemmer velkommen
til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)**

Oslo	7	Telemark	1	Sør-Trøndelag	1
Akershus	2	Aust-Agder	0	Nord-Trøndelag	2
Østfold	1	Vest-Agder	3	Nordland	1
Hedmark	1	Rogaland	5	Troms	0
Oppland	0	Hordaland	1	Finnmark	0
Buskerud	4	Møre og Romsdal	2		
Vestfold	1	Sogn og Fjordane	0	Totalt	32

Værgudene på vår side

Tekst: Aud Nilsen Sandholt
Foto: Jan Arne Dammen

Fredag formiddag den 1. september la vi i vei til Golsfjellet hvor A.L.F Buskerud skulle arrangere sitt årlige høstseminar. Vi var 36 entusiastiske deltagere (arbeidsmiljøskadde og pårørende) som skulle delta og vi hadde avtalt å stoppe på Bromma i Hallingdal for en liten rast. Etter en trivelig stopp og maten fortært gikk turen videre til Oset Høyfjellshotell.

Vel framme, skinte solen og vi koste oss ute på terrassen med forfriskninger og hyggelig prat før seminaret startet. Kl. 18 møttes vi i plenum hvor vi fikk utdelt program for helgen og første post var å bli bedre kjent med hverandre. Kvelden ble avsluttet med middag og sosialt samvær.

Lørdagen kom med sprutregn og et temmelig dystert vær. Etter frokost var det Jan Arne Dammen som skulle holde foredrag om positivt samarbeide og pårørende som viktig ressurs. Dette var emner som engasjerte oss alle og Jan Arne hadde en flott måte å framføre dette på. Han var både engasjerende og positiv, så all ære til ham for det.

Etter lunsj skulle vi ut i det fri for å få litt trim, og vi så med gru på det elendige været. Men da vi var klare for å gå ut, lysnet det, og fjellet viste seg fra sin beste side. Det ble en fin spasertur hvor alle var med og hvor det var innlagt en konkurranse i pilkast. Alle var ikke like heldige med kastene sine, men premier ble det allikevel og ikke minst mye moro og latter.

Vel tilbake på hotellet var det klart for "spørretimen", hvor alle kunne

Jens Burud i dyp konsentrasjon mens resten av A.L.F-gjengen følger spent med, konkurransen var hard.

komme med innspill og eventuelle spørsmål.

Søndag var det hjemreise, men først hadde vi en oppsummering

av helgen. Og alle var enige om at dette hadde vært en lærerik og flott helg for oss alle.

Formålet

Av Jan Arne Dammen

Formålet med dette seminaret var både faglig og sosialt, der styret ville bistå det enkelte medlem i enkeltsaker. Samtidig ville vi også bli bedre kjent med hverandre, vi gjennomførte da en uhytellig konkurranse i pilkast langs trimturen, med forfriskninger. For når vi først har reist til fjells ville vi også benytte oss av naturen.

I år ville vi gå nye veier og holde seminaret selv, uten innleid foredragsholder. Dette for å spare penger, men i vår forening har vi også mye ekspertise som vi ville benytte oss av.

Til planleggingen fikk jeg god hjelp av nestlederen i A.L.Fs hovedstyret Oddvar Petersen som også hadde laget en PowerPoint presentasjon som vi fikk benytte.

Tilbakemeldingene styret har fått har vært veldig positive og vi har blitt anbefalt å kjøre samme opplegg også neste år.

Erfaringen tilsier at dette er likemannsarbeid av høy kvalitet! Her treffer ikke bare de skadde, men også de pårørende treffer likesinnede.

Jeg må bare takke alle som bidro og som ble med til siste slutt!

Erik Korneliussen mottar premien fra Jan Arne og speakerens begrunnelse for tildelingen skapte stor munterhet. Willy Gustavsen til h.

A.L.F Telemark

A.L.F Telemark avholdt sitt oktobermøte på Høyers Hotell, onsdag 4. oktober 2006.

Møtet var tenkt som et hyggemøte. Riktignok er laget vårt 20 år nå i høst, men det har vi tenkt å markere med en tur den 18. okt. Hyggemøtet utviklet seg imidlertid til å bli et riktig festmøte, noe vi ikke helt hadde forutsett. Vi var samlet rundt et digert langbord i en sal som blir kalt "Rådmannen". En riktig nydelig møtesal som til og med var utstyrt med et Steinway piano - riktignok av noe eldre dato, men nok til å begeistre vår pianist. Betjeningen på hotellet var serviceinnstilt og vi har bare godt å si om dem. Vi startet slik vi pleier med sangen "Din tanke er fri", det passet jo ekstra godt denne gangen idet visesangeren Alf Cranner, Kragerø, som har gjendiktet denne sangen, han fyller 70 år den 25. okt. Deretter ble "ord for dagen" lest, og denne gang var det et re-symé som gikk på rim, og dreide

seg om lagets 20 år i kamp for de løsemiddelskaddes sak. Mange av de som gjorde verden bedre er ikke lenger i live, men ble husket i dag, - vi har kjent dem og bevart dem i våre hjerter.

Så dukket ordfører Rolf Erling Andersen opp iført sitt flotte ordførerkjede. Det kjedet er svært så kostbart, en gave til Skiens by ved et jubileum, og det er grundig assurert. Ordføreren hilste fra kommunen og seg selv, hadde med gave, og ønsket tillykke med jubileet og uttrykte anerkjennelse for den jobben han vet vi gjør. Naturlig nok er det nedre Telemark med det industrialiserte Grenland, som har flest løsemiddelskadde, men vi har medlemmer i de fleste av fylkets kommuner. Ordføreren var ikke snauere enn at han sang solo "Skien-sangen" til tonefølge av pianisten vår på Steinway-pianoet. Så måtte ordføreren fly til neste møte etter at han og kommunen var takket for at vi alltid kan regne med dem og for støtten de gir oss.

Så overtok nestleder, Jørgen Nielsen, med en video han hadde laget ut fra egne filmer han hadde tatt opp gjennom årene på arrangementer, turer m.v. Filming er Nielsens hobby og det var mange "husker du" langs langbordet mens den timelange videoen gikk.

Vi inntok kveldsmaten ved samme langbord og pratet og tiden gikk. Det var mange pakker til utlodningen, men grunnet tidsnød måtte vi gjøre det enkelt. Alle kunne trekke en pakke i haugen, og en kollektkurv var framsatt. Lite spennende mente mange, men tiden ble for knapp så det var en nødløsning. Så vanket det blomster til pianisten, et "vi sees snart" til alle, og så bar det ut i den regntunge kvelden - alle et minne rikere.

Sekretæren Else

A.L.F Telemark

Vi kombinerte det nyttige med det behagelige og dro på busstur til Østfold via fergen Sandefjord-Strømstad, den 18. okt. 2006. Dag Aasbø Travel ordnet det praktiske med reisen, Dag Aasbø satt selv ved rattet og hans kone Reidun var med som hjelper, og det trengs ved våre arrangementer. Det fungerte da også fint. Vi drar gjerne med dette selskapet en annen gang også. Det var reservert plass i en av restaurantene til oss, og her kunne vi snakke med hverandre samtidig som vi hadde en fin overfart - stille på sjøen, det er det viktigste, for det regnet en del fra Norge til Sverige.

Vi nærmer oss år 2007, vi skal ha årsmøte i midten av februar og valgkomiteen har en vanskelig oppgave i og med at det ikke er noen å finne som vil eller kan

påta seg tillitsverv. Men vi tror at vi skal få det til å fungere i laget vårt også neste år selv om de tillitsvalgte drar på årene. Det blir alltid skrevet utførlige referater fra møter og kurs m.v. vi har deltatt i så protokollen er oversiktlig for våre etterkommere i tillegg til at dagens styremedlemmer holdes løpende orientert om det som skjer.

4 representanter er invitert til et kurs i regi av A.L.Fs Oslolag, og kurset skal avvikles før jul. Temaet er de pårørendes situasjon. Vi mener vi har noe å bidra med her, og vil gjerne gi styremedlemmene et referat straks kurset er avviklet. Det var derfor vanskelig å fastsette møtedato for neste styremøte. Men neste medlemsmøte blir 22. november på Høyers Hotell i Skien.

Vi fikk med oss det fergen "Color Lines Viking" har å by på samt Strømstad og omegn, før vi dro til Norge, nærmere bestemt Moss hvor det var bestilt middag til oss på restaurant Afrodite. Dette ble den egentlige markeringen av lagets 20-årige eksistens, og det var en fin markering. Mer perfekt kunne det ikke være verken når det gjaldt det pyntede langbordet eller den nydelige maten. Vi har visst aldri opplevd maken til service noen av oss. Innvandrere kan dette med mat - når de er profesjonelle, og det var de her.

Vi ble en god stund der før vi entret ferjen til Horten, og en glad forsamling var tilbake i Skien-Porsgrunn ved 20-tiden.

Sekretæren

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKAT IDAR HEGSETHTRØ

ADVOKAT JOSTEIN REINÅS

ADVOKAT LIV GRØTTE

**PERSONSKADER • PASIENTSKADER • YRKESKADER • ERSTATNINGSRETT
FORSIKRINGSOPPGJØR • BILJUSS • ALM.PRAKSIS • FRI RETTSHJELP**

TLF 74 83 43 60

E-post: firmapost@advokat-kontoret.no

Postboks 260

7501 Stjørdal

Byens luktelandskap - før og nå

Byens luktelandskap er en artikkel som er hentet fra bladet til Oslo Byes Vel, St Hallvard. Artikkelen er skrevet av Alf Folmer. Illustrasjonene er fra Alf Folmers eget arkiv.

Denne artikkelen forteller på en morsom måte mange av de duftene som kunne luktes i gatene på østkanten av Oslo i begynnelsen av det 1900 århundret, og hvordan en vanlig skolevei kunne være i en fortettet by uten særlig overordnet byplanlegging og bruk av lokaler. Kloakken ble ledet til nærmeste elv og mange hadde utedasser eller klaskedasser i oppgangen. Mye har skjedd siden den gangen, gårdene er de samme, men de er byfornyet, vann, kloakk og andre fasiliteter er innlagt. De gamle fabrikklokalerne er delvis revet eller bygget om til kontorer eller leiligheter. Flere av de gamle stallene i bakgårdene er faktisk bygget om til "eneboliger". Akerselva er nå ganske ren, det foregår nå en del laksefiske oppover elva. Gassverket er erstattet med studentboliger og hotell og ved Nybrua er det anlagt minigolf.

I begynnelsen av dette århundret bør man kanskje si at mye er blitt til det bedre, men det startet ikke før 1970 – 80 årene med denne fornyelsen. Grünerløkka, Rodeløkka og Sofienberg fremstår i dag som noen av Norges mest attraktive boområder da de ligger så sentrumsnært i Oslo.

Fabrikkene og verkstedene er i stor grad flyttet ut av sentrum og ut til den ytre by i forhåpentligvis bedre lokaler enn det var på Rodeløkka. Freia har fortsatt fabrikk på Rodeløkka, men mye av denne produksjonen er flyttet til utlandet. Mange av landets store bedrifter startet i disse områdene ved Akerselva, indre Oslo øst eller ved Alnaelva.

Luktelandskapet i dag er nok av en annen karakter enn det var på begynnelsen av det forrige århundret. Det karakteriseres nok mer av storkiosker, restauranter, gatekjøkken og fortsatt den søte sjokoladeduften fra

Freia. Fra Ensjo kan man, hvis vindretningen er riktig, fornemme tobakksduften fra Tidemanns Tobakksfabrikk. Ved Akerselvas ende bygges nå den nye operaen og bydelen Bjørvika vil se dagens lys om ca 10 – 15 år.

Totalt sett er det investert og utviklet for tosfrede milliardbeløp i indre Oslo øst, og dette igjen har ført til konseptet, som er et gammelt konsept, og åpne byen mot fjorden og skape hyggelige rekreasjonsarealer, brygger, torg og fellesarealer mot sjøen. Den verste biltrafikken legges under bakken og den kvelende eksosen ledes vekk og på sikt renses. Bydelene i indre Oslo øst fremstår i dag som fremtidens satsnings- og boområder. Det kan nevnes at parkene rustes opp og det er anlagt en midalderspark midt på de gamle sporområdene til NSB på Loenga. Tanken er at denne skal bindes opp mot den nye bydelen, Bjørvika. Dette prosjektet er det største enkeltprosjektet som er igangsatt i indre Oslo siden 1624 og blir nok i størrelsesorden omtrent 10 ganger større enn Aker Brygge. Navnet Aker brygge stammer fra Akers Mekaniske verksted som hadde sin spede start og barndom ved Akerselvas bredd. Langs Akerselva er det nå anlagt turvei slik at man kan spasere langs elven gjennom historien, en tur på ca 8 km.

En gang i året ved høstjendøgn slukkes alle lys ved elva og det tenkes tusenvis av fakler langs gangveien og det foregår forskjellige kulturinnslag iscenesatt av bydelene langs elva. Mange hundre vandrere tar turen fra Maridalsvannet til Grønland denne kvelden. På Grønland avsluttes arrangementet, gjerne med en utekonsert ca kl. 10 – 11 om kvelden. Arrangementet starter ved mørkets frembrudd ca kl. 21.00.

Jeg håper at man får en hyggelig opplevelse ved denne artikkelen som følger.

Geir Werner

BYENS LUKTELANDSKAP

Av Alf Folmer

Tekst og bilder er hentet fra St. Hallvard

Det finnes mange forskjellige landskaper. Det man først tenker på, er det pene naturlandskapet. I Oslo har vi bylandskapet. Begge er visuelle. Men om du lukker øynene, kan du oppleve det auditive eller lydlandskapet. Her vokser det frem helt nye sanseinntrykk, fra fuglekvisper til støy. Steng ørene også. Begynn å lukte. Da kan du oppleve luktelandskapet som gir mange og uventede inntrykk.

Vi omgis alltid av lukt inne og ute. Psykologer mener at lukter er viktige minner fra barndommen. Det var

under 1920- og 30-årene ikke noe sted i hele Oslo som det var så konsentrert med verksteder og fabrikker med ulike og kraftige lukter som på Rodeløkka.

Jeg bodde på "Bergene Chokoladefabrikk" i Københavngata 11. På vei til Sofienberg skole gikk jeg gjennom et landskap av lukter.

TOBAKK, LUMPE OG KJØTT

På Bergene våknet jeg til lukten av søt sjokolade. Ute på gaten passerte jeg NKL tobakksfabrikk i Marstrandgata 13. Der ble den søte duften blandet med sterk tobakkslukst. På gatenivå var det vifter som blåste ut

Bergene Chokoladefabrik på hjørnet av Marstrandgata og Københavngata.

tobakkslukt som rev i nesa. Her var det bare å passere fortest mulig for ikke å få vondt i hodet.

Bedre var det i nummer 11, gården ved siden av. Der var et lompebakeri i første etasje. Vinduene sto ofte åpne. Den deilige lompe lukten strømmet ut. Fru Børresen som sto inne og bakte, kunne kaste til meg en eller to nybakte lomper, som jeg spiste på veien til skolen.

Men i nummer 9 i samme gate var Rodeløkkens Mek. Verksted. Her møtte jeg lukten av diesel, eksos og mønje. Jeg fortet meg over på andre siden nedover til Malmøgata.

Der måtte jeg passere Rodeløkkens Ben- og Melfabrik i nummer 3. Her var den verste lukten på hele Rodeløkka. Her var det stank av råttent kjøtt som luktet død og fordervelse. Hit kom ben- og kjøttavfall fra hele byen. Avfallet ble lagt på gården. Inne i fabrikk ble kjøtt og ben kokt i store beholdere. Siden ble det tørket i store tromler og ble til kjøtt- og benmel og snekkerlim. På gårdsplassen lå det igjen store hauger. Først ble de sure og siden råtne. Det stinket over hele kvartalet og ofte over hele Rodeløkka. Om natten la man presenning over kjøtt- og benhaugen, men rottene kunne fint krype under. Om dagen ble haugene spylt med vann. Da ble luften svart med fluer. I vannet fulgte flueegg med ned i kloakken. Stanken steg opp gjennom gatekummene.

En varm dag som jeg hadde fått mange lomper og var å vei til skolen møttes jeg av en lukt som ikke kan beskrives. Den fikk maven min til å vrenge seg og jeg gikk i bakken. En av arbeiderne fra kjøtt- og bengården kom og løftet meg opp. ”du skal ikke spise her” sa han ”i dag lukter der fært”. Hvit i ansiktet

fortsatte jeg nedover Stockholmsgata. Foran nummer 20 passerte jeg Thiis Lut og Mineralvandfabrik. Lutlukten som møtte meg, tok bort det meste av den råtne kjøttlukten. Bedre ble det da jeg kjente lukten fra røkt fisk. Fabrikken røkte torsk og laks akkurat da. Det luktet godt. Livet kom tilbake.

Jeg fortsatte nedover gata. Foran porten i nummer 9 kjente jeg meg uvel igjen. Det var en av mange steder hvor lasaronene, fyllefantene på Rodeløkka brukte å drikke. En stank av gammel urin og avføring slo mot meg.

Jeg fortsatte langs Verkskata og Freia Sjokoladefabrikk. Her var en annen sjokoladeduft. Den var søtere enn Bergenes. På Bergene luktet det mer sjokolade. Jeg glemte stanken. Plutselig fikk jeg se Throne Holst fra Freia komme ut av garasjen i Gøteborggata i sin elektriske bil. Den gled lydløst langs Verkskata. Jeg tror den het Detroit Electric. Jeg sto og gapte i forundring da sjokoladekongen gled forbi.

KAFFE OG TRIKOLORETYLEN

Jeg hadde hastverk til skolen. Men først måtte jeg hente en bok hos en kamerat borte i Tromsøgata og gikk opp Fjellgata. Da jeg nærmet meg nummer 31 kjente jeg lukten fra Oslo Farveri. Her var en blanding av kjemikalier som rev i nesa.

Jeg gikk over til Tromsøgata 26 og kom direkte til Rodeløkkens elektriske kaffebrenneri. Kaffelukten kjente jeg allerede nede i Fjellgata. Det luktet godt. Hjemme brukte vi å si når det luktet kaffe fra brenneriet: ”Nå blir det pent vær”. Da blåste det stille fra sydvest.

Jeg passerte kaffelukten og kom ned til Tromsøgata 10 – 12. her var Hillestads kjemiske renseri og farveri. Et stort fabrikkbygg som renses tøy fra hele byen. Hillestad var først i Norge med kjemisk renseri.

Hillestad i Tromsøgata var et dominerende industribygg i trehusbegyggelsen.

Karakteristisk Rodeløkka-motiv fra toppen av Hammerfestgata ved nr 5 og 7.

Først brukte man bensin som rensmiddel. Bare en liten gnist i rensmaskinen kunne få hele Hillestad til å gå i luften. Snart kom bensol eller gasolin som ikke kunne eksplodere. Men det luktet bensin. I små mengder synes jeg det luktet godt.

Det hendte at jeg kunne stå bak en bil og lukte på eksosen. Den gang visste jeg ikke hvor farlig det kunne være. Verst er trikoloretylen som også kalles TRI. Når vi gutter sto foran ventilasjonsflekten som var i første etasje, fikk vi forskjellige lukter rett i ansiktet. Det hadde vi gjort mange ganger. Når TRI strømmet ut og vi fylte lungene med den luktende gassen, begynte hele Rodeløkka å gynges. Da var det best å gå. Vi sjanglet nedover gata.

Cyancalium var noe annet de brukte i fabrikken. Det luktet som ammoniakk. Da hostet vi, og halsen ble tørr. Når lukten ble blandet med kaffe som kom opp fra nummer 26, gikk lukten over til å bli en duft som ikke kan beskrives, som en slags parfyme. Men var det for mye kjemikalier, ble duften plutselig som svettelukt.

Det var mange overraskelser i luktelandskapet. Om vi hadde stått og dratt inn for mye trilukt, gikk vi halvfulle nedover Tromsøgata. Vi lo og ropte på vei til Sofienberg skole.

I Tromsøgata 4 lå den gang Rodeløkka politistasjon. Her måtte vi passere. Det hendte at politiet så oss og ropte ”- gjør dere ikke morsomme gutter, se å pell dere hjem.”

LUKTENE MØTES OG ENDRES

Fra Rodeløkkas lukter fortsatte jeg en dag nedover Trondhjemsveien mot byen og kom ned til Akerselva,

som er grensen mellom øst- og vestkant. Som jeg bruker når jeg kommer til Nybrua, sto jeg lenge og så ned i elva. Her renner kloakken ut på begge sider. Her møtes alle luktene. Folk som går forbi holder seg for nesa.

Jeg fortsatte Storgata frem og passerte siste utposten av dårlig lukt. Den kom fra det gamle gassverket på andre siden av legevakta.

Nede i Rosenkrantz gate passerte jeg Oswin Lisseys blomsterforretning. Her duftet det blomster langt ut på gata. Langs Karl Johan gikk jeg i kjølvannet av eldgamle damer. De hadde en bølge av parfymeduft etter seg. Jeg gikk lenge etter en elegant dame da hun plutselig stoppet, snudde seg og sa: ”Hvorfor går du etter meg, forsvinn herfra”. Sjenert fortsatte jeg oppover Drammensveien. Her opplevde jeg cigarduft etter en direktør som kanskje var på vei fra kontoret. Nå var jeg på selveste vestkanten og gikk opp mot Bygdøy Allé. Trærne duftet friskt av vår og sommer. På balkongene var det blomster og elegante damer eller hushjelper som vannet og ordnet. Frisk luft strømmet fra sjøen og opp mot Frognerparken. Jeg var kommet til en helt annen by. Alt var rent. Både hus og mennesker og det luktet godt. Jeg gikk lenge og nøt tilværelsen, men jeg måtte hjem til den andre siden av byen.

TILBAKE

Så var jeg tilbake til Akerselva og lukten i østkantbydelen. Da jeg kom hjem til Bergene Sjokoladefabrikk, sto dotømmervogna på gata. Dotømmer`n kom gjennom porten med tønna på skulderen. La den forsiktig på vognkanten og tømte. Lukten blandes forsiktig med søt sjokoladeduft.

Dette er luktlandskapetets kontraster – og også byens lukter er en del av byhistorien.

Portrom og utedoer med utlufting over tak.

ARBEIDSMILJØSKADDES LANDSFORENING

Hvem er vi, hva gjør vi, hva vil vi ?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er en partipolitisk og religiøst uavhengig interesseorganisasjon for personer med sykdommer eller skader som har eller kan mistenkes å ha sammenheng med arbeidsmiljøforhold. Initiativet til foreningen ble tatt og styres av arbeidsmiljøskadde selv.

A.L.F skal fremstå som et ressursorgan i arbeidet med å forebygge og informere om løsemiddel- og andre arbeidsmiljøskader relatert til omgang med helseskadelige stoffer, og å gi opplysninger til de som vil vite mer om disse problemene.

A.L.F har likemannstilbud i alle lokallag. Likemannsarbeid går ut på at personer innen A.L.F, gjennom private samtaler, deler erfaringer med andre som har liten eller ingen kjennskap til problematikken rundt skader eller sykdommer ervervet i forbindelse med utøvelse av sitt yrke. Dette er en viktig del av arbeidet A.L.F gjør.

A.L.F søker alltid å ha et tett samarbeid med de offentlige myndigheter, fagforeninger, bedriftshelsetjenester, arbeidsgivere og verneombud.

A.L.F er tilsluttet Norges Handikapforbund og vi kan tilby de samme medlemsfordeler som andre NHF-medlemmer får.

A.L.F er landsomfattende med lokallag/kontakter i alle fylker.

A.L.F utgir et eget medlemsblad, «Syndrom». Bladet utgis 4 ganger per år og presenterer aktuelt stoff, nytt fra lokallagene og annen viktig informasjon.

A.L.F har et eget fagråd sammensatt av eksperter innenfor jus, psykologi, yrkeshygiene, arbeidsmedisin, trygdekompetanse og sosialt arbeid.

A.L.F skal foruten det å ivareta interessene til de med ervervete sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet, også ivareta interessene til de pårørende.

A.L.F skal ivareta interessene til de som kan være utsatt for å bli påført sykdommer eller varige skader under utøvelse av sine yrker.

A.L.F skal arbeide for å bedre forholdene i forbindelse med diagnostiseringen av sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet.

A.L.F skal drive informasjonsarbeid om skadevirkninger og konsekvenser, og hva en bør ta hensyn til for å unngå skader, for eksempel bruk av nødvendig og hensiktsmessig verneutstyr.

A.L.F skal arbeide for å opprette rehabiliteringstilbud for arbeidsmiljøskadde i Norge.

A.L.F skal markere foreningen i sammenhenger der risikoen for skader er stor.

Vårt arbeid bygger på at alle mennesker har samme grunnleggende behov og at alle mennesker er likeverdige. På bakgrunn av dette aksepterer vi ikke at sykdom eller skader skal resultere i økonomiske eller sosiale ulikheter.

Vi vil, bl.a. gjennom samtaler med pårørende, øke kunnskapen og forståelsen for de arbeidsmiljøskaddes problemer med å mestre hverdagen sosialt.

Vi vil gjennom vårt informasjonsarbeid og ved hjelp av våre erfaringer og kunnskaper øke motivasjonen hos yrkesutøvere og bedriftsledere til å arbeide aktivt for å bedre helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedrifter hvor dette er nødvendig. Vi vil arrangere kurs og seminarer hvor helsepersonell, bedriftsledere, vernepersonell og yrkesutøvere kan delta.

Innmelding i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

Tilsluttet Norges Handikapforbund

Medlemstype (velg én)
 Hovedmedlem - kr 270,-
 Husstandsmedlemskap - kr 135,-
(forutsetter minimum ett hovedmedlem i husstanden)

Kategori:

Arbeidsmiljøskadd
 Pårørende
 Interesse-/støttemedlem

Navn: _____

Adresse: _____

Postnummer: _____ Poststed: _____

E-post: _____

Telefon/mobil: _____

Fødselsdato og år: _____

Ja takk, send meg informasjon fra NHF og samarbeidspartnere via SMS Ja, jeg ønsker også informasjon via e-post

Sted/dato: _____

Underskrift: _____

Når jeg melder meg inn i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) samtykker jeg i å motta informasjon fra organisasjonen. Innmeldingen innebærer samtidig at alle opplysninger blir behandlet sensitivt og etter datatilsynets retningslinjer. Medlemskapet følger kalenderåret fra 1.1 til 31.12 samme år.

Adressaten betaler for sending i Norge

Distribueres av Posten Norge

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

A.L.F
Svarsending 0047
0090 Oslo

Hva er løsemidler?

Løsemidler er væsker som løser opp faste stoffer. Løsemidlene vil under bruk gå over i damp eller gassform og trekkes ned i lungene via åndedrettet og føres videre ut i kroppen via blodbanen. Mange løsemidler har evnen til å trenge gjennom huden og føres videre rundt i kroppen. På grunn av halveringstiden blir organiske løsemidler lagret i kroppens fettvev og kan forvolde skade i hjerne og nerve-cellene. På grunn av sine kjemiske egenskaper kan de over tid skade sentralnervesystemet. De kan også skade slimhinner og indre organer som lever og nyrer.

Hva er Isocyanater?

Isocyanater er ikke et løsemiddel, men et kjemisk stoff som finnes i en hel rekke produkter som benyttes bl.a. i bil, møbel og bygningsbransjen. De som arbeider i bil-bransjen, f. eks. med oppretting, billakkering og bilglass, kommer i kontakt med isocyanater gjennom kjemikalier, lim og lakkprodukter. Dessuten vet man at isocyanater frigjøres ved oppvarming. Dette er spesielt aktuelt ved sveising og annet mekanisk arbeid som utvikler varme og som foretas på lakkerte og andre behandlede flater. Det har lenge vært kjent at kontakt med isocyanater kan medføre akutte og kroniske helseskader, som for eksempel lunge- og hudsykdommer. Nyere forskning har vist at dette problemet sannsynligvis er mye mer omfattende enn man tidligere har trodd.

Hva er MCS? (Multi kjemisk overfølsomhet)

Mange yrkesaktive, som har fått ødelagt helsa på grunn av skadelig kjemisk påvirkning, har i tillegg utviklet MCS. Tilstanden kjennetegnes ved at de som rammes reagerer med sykdomssymptomer på kjemiske stoffer, selv i

meget lave konsentrasjoner. Tilstanden opptrer relativt ofte sammen med andre helseskader, som for eksempel løsemiddelskader, astma og skader på slimhinner.

De som blir syke får symptomer fra flere organsystemer, oftest fra sentralnervesystemet og luftveiene. En del personer får i tillegg psykiske problemer, som kan skyldes virkninger av det kjemiske stoffet i seg selv, eller belastninger som følge av sykdommen.

Pårørende

Når en person blir utsatt for en skade relatert til bruk av helseskadelige stoffer, får dette store konsekvenser for familien. Det vil igjen gi seg utslag i den skaddes situasjon og kan i mange tilfeller medføre til psykiske belastninger for alle, i tillegg til sykdommen. Det er derfor viktig at de pårørende, sammen med den skadde, blir informert om hva en løsemiddelskade eller annen kjemisk helseskade innebærer, hvorfor den skadde har endret personlighet og hvordan en best skal takle en vanskelig familiær situasjon.

Mangel på slik kunnskap hos de pårørende skaper ofte unødige konflikter. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har som et av de viktigste formålene å tilrettelegge for en større forståelse og kunnskap omkring denne problematikken.

Vansker med å mestre aggressivitet er et sosialt handikap. For å skjule sine problemer med det er det vanlig at den skadde isolerer seg, og ofte er det ektefellen som må representere familien utad.

Med andre ord får den skadde ofte stadig færre kontakter med andre, og blir mer og mer avhengig av sin ektefelle og øvrige familie.

Løsemiddel- og andre kjemiske helseskader kan i mange tilfeller ikke helbredes, men man kan lære seg å leve med dem.

MEDLEMSFORDELER

Som hovedmedlem i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er du i tillegg fullverdig medlem i Norges Handikapforbund. Du får en rekke gode, nyttige og varierte medlemstilbud både igjennom A.L.F og NHF. Medlemskontigenten må være betalt for å kunne benytte seg av medlemsfordelene.

Råd og veiledningstjeneste.
Rettighetsinformasjon.

Rabattordninger på: Bensin, hotell-
opphold, feriereiser og bilutleie.

Bli medlem nå!

Gunstige forsikringsordninger.
Medlemskap i NAF til redusert pris.

NHFs feriehytte m/anneks kan
leies til svært gunstige priser.

Medlemskontigent per 1.1.2003

Kr 270,- for hovedmedlemmer/interessesmedlemmer
Kr 135,- for husstandsmedlemmer

ISSN 0802-6092

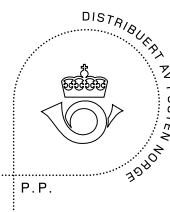
Returadresse:

Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 OSLO

B

NORGE

P.P.

A.L.Fs lokallag og kontaktpersoner

Akershus lag av A.L.F

Leder Tom Vernang
Steinsleppen 9, 1405 Langhus
Telefon 64 87 37 46
E-post: t-egil-v@online.no
Lagets adresse:
Holteveien 5, 1400 Ski
Lagets telefon 90 21 43 51

Aust-Agder lag av A.L.F

Leder Jens Olav Solli
Gml. Sandvigsvei 21
4816 Kolbjørnsvik
Telefon: 37 01 11 25
Mobil: 90 60 12 33
E-post: jensolli@start.no
Lagets adresse:
Myratunet Bo & omsorgssenter
4849 Arendal

Buskerud lag av A.L.F

Leder Jan Arne Dammen
Revefaret 47, 3033 Drammen
Telefon: 32 88 55 07
Mobil: 90 59 31 53
E-post: arnedam@online.no

Finnmark lag av A.L.F

Kontaktperson Bjørn-Erik Reiersen
Marienlund 21 B, 9511 Alta
Mobil: 91 55 76 00
E-post: reiersen@hoved.net

Hedmark

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Hordaland lag av A.L.F

NHF Sørvest
Kokstadveien 46 B, 5257 Kokstad
Telefon: 55 11 99 50
E-post: nhf.soerwest@nhf.no

Møre og Romsdal lag av A.L.F

Leder Frode Steen Gunstensen
Moen, 6440 Elnesvågen
Telefon: 71 26 50 82
Mobil: 99 74 66 72
E-post: frode@alfnorge.no

Nordland

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Nord-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Ketil Sundnes
Øvergata 13, 7670 Inderøy
Telefon: 74 15 59 95
Mobil: 91 75 74 35
E-post: ket-sund@online.no

Oppland lag av A.L.F

Leder Jan Bakken
Åveitbakken 1 A, 2609 Lillehammer
Telefon: 61 25 48 75
Mobil: 92 03 41 53
E-post: ja-torb@online.no

Oslo lag av A.L.F

Leder Geir Werner
Norderhovgt. 34 B, 0654 Oslo
Mobil: 92 82 06 75
E-post: geir.werner@chello.no

Oslo lag avd. Offshore

Leder Sigmund Aven
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
Telefon: 24 10 25 35
Mobil leder: 41 02 72 27
Mobil nestleder: 91 13 19 69
E-post: alfoffshore@nhf.no
sigmundaven@gmail.com
janbik@c2i.net

Rogaland lag av A.L.F

NHF Sørvest
Kokstadveien 46 B, 5257 Kokstad
Telefon: 55 11 99 50
E-post: nhf.soerwest@nhf.no

Sogn og Fjordane

Kontaktperson Kjell Horn
6770 Nordfjordeid
Telefon: 57 86 00 24
Mobil: 48 10 00 34
E-post: helseskader@nhf.no

Sør-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Unni Jensen
Bjørnebyv.19 A, 7025 Trondheim
Telefon/-faks 72 55 98 01
E-post: u_jensen@c2i.net

Telemark lag av A.L.F

Leder John André
Porsgrunnsvegen 19 A, 3730 Skien
Telefon: 35 52 12 83
E-post: e-andren@online.no

Troms lag av A.L.F

Leder Leif G. Morland
Venusveien 40, 9024 Tomasjord
Telefon: 77 63 95 96
Mobil: 90 74 95 99
E-post: leifgm@online.no

Vest-Agder lag av A.L.F

Leder Lars Kristian Hille
Postboks 168, 4502 Mandal
Telefon: 38 26 11 65
Mobil: 91 30 88 73
E-post: kr-hil@frisurf.no

Vestfold lag av A.L.F

NHF Oslofjord Vest
Tollbugt. 115, 3041 Drammen
Telefon: 32 88 29 29
Telefaks: 32 88 29 20
E-post: nhf.oslofjordvest@nhf.no

Østfold lag av A.L.F

NHF Øst
Holteveien 5, 1400 Ski
Telefon: 64 87 88 44
Telefaks: 64 87 88 49
E-post: nhf.oest@nhf.no

A.L.F Internasjonal, Spania

Rune Bergmann
Apartado 122
03581 Alfaz Playa
Alicante
Spania
Telefon: 0034 - 965878742
E-post: runebergmann@yahoo.com